

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVIII, 3-4 EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA maj-avgust (mayo-agosto) 1991

Iz slavnostnega govora
pesnika Daneta Zajca
ob odkritju spomenika
Francetu Balantiču v
Grahovem 23. novembra
1990.

(Zadnji del govora)

Zmagali so zasmehovalci poe-
zije. Kvazi junaki, kvazi ljudje.

Preganjali so njegovo pesem
povsod, kjer se je pojavila, jo
izganjali, nedolžno, ker se hu-
dič najbolj boji nedolžnosti. Vo-
hali so naše začetniške verze,
če njihovo brljenje ne izdaja du-
ha sežganega pesnika. Prepre-
čevali so kakršnokoli življenje
te strastne, nedotakljive poe-
zije. Bili so uničevalci nedotak-
ljivosti same, saj so osvojili
svet na uničevalni način.

Mleli so njegove knjige v kašo
za papir. Sežigali so njegove
knjige: ogenj je namreč oznaka
za pesnika Balantiča. Ogenj, ki
uničuje in prečišči.

Po letih in letih se je vrnil
k nam pesnik, prečiščen, očiščen
od ognja, od potovanja po svetu,
po tujih morjih, skrit v begun-
skih bisagah se je vrnil med
nas, da bi napovedal:

Nekoč bo lepo,
nekoč bomo roke v prst zakopali
in bomo življenja sokove spo-
znali:

takrat bo lepo.

Naj nas brezvercev ne moti nje-
gova vera v prihodnost. Če iz
prihodnosti, ki je že za nami,
nismo pili prvih sokov življe-
nja, bojo to storili tisti, ki bojo
modrejši od nas, bolj posvečeni
od nas, ki prihajajo za nami in
jim je pesnikova vera zmeraj
novim, namenjena. Čakala je
desetletja in je na srečanje, ko
se plemenita kri sreča s stra-
šno, pripravljeno.

Saj je mladenič, ki je zgorel za
zmeraj, Ogenj in Kri, Zemlja
in Kri, ženska in Kri, in Bog
in Kri.

Književni listi,
6. decembra 1990.

Slovenska osamosvojitev

SUVERENOST, neodvisnost, razdružitev, samostojnost in zadnje čase osamo-
svojitev, so bili izrazi, ki so zadnji mesec vznemirjali slovensko javnost
doma, v zamejstvu in zdomstvu. Vsak izmed teh izrazov ima drugačne pojmovne
odtenke, zato so bili slovenski politiki tako previdni, ko so dajali izjave o ude-
janjenju narodne volje, izražene v decemberskem plebiscitu o nadaljnji usodi Slo-
venije. Bili so povod vznemirjenju, kakor so pokazali kasnejši dogodki. Ni šlo
za gole formulacije in deklaracije neodvisnosti, temveč za ustavni akt, s katerim
Slovenija postaja samostojna država in v kateri pravni red SFRJ ne bo več ve-
ljal. Po besedah predsednika slovenskega parlamenta dr. Franceta Bučarja je
šlo za formalno-pravno osamosvojitev.

To je čisto nekaj drugega kakor „ujedinenje“ prvega decembra 1918, ko je
odločitev bila v rokah enega samega od navideznih treh partnerjev, odkoder so
potem izvirale daljnosežne posledice.

Komunistični režimi so se dolgi petinštirideset let ponašali s fiktivnimi repu-
blikami, ki naj bi bile suverene, v resnici pa so bile bolj podrejene Beogradu
kakor nekdanje banovine in je bil zastoj Kidričev jok na Vidmarjevih prsih
l. 1945., češ vzeli so nam vojsko. Vojska nikdar ni bila slovenska, ker je bila
odvisna od Vrhovnega štaba in tudi če bi imela določeno stopnjo operativne sa-
mostojnosti, s tem ni rečeno, da smo bili kot narod svobodni, republika Slo-
venija pa suverena. Navezanost na Beograd, posebno pa še zraščena partije
z državo, sta nas dušili. Kulturniki so občutili kulturno nesvobodo, gospodarstve-
niki gospodarsko izkoriščanje, šolniki naslonitev na balkansko pedagogijo in ni-
velacijo šolskih programov, vsi pa po ljubljanskem procesu popljuvajo človeško
dostojanstvo naroda. Odpor proti Jugoslaviji je bil mnogokavzalen, le da sedaj
se vidi in se bolj poudarja gospodarsko izkoriščanje, ker se ga da izraziti v šte-
vilkah. Dosti so si upali tuji sodniki, ki so sodili in obtoževali Slovence v tujem
jeziku na svoji zemlji. Vojaški, vrhu vsega, ki so se spravili na civiliste, ko se
je že leta govorilo o civilni družbi in odklanjalo vojaško. Slovenija je postajala
znana v svetu zaradi pomanjkanja civilne družbe, pomanjkanja pravic civilne
družbe, prevlade partije, ki se je takrat čutila varno v senci bajonetov. Odzvo-
nilo je enim in drugim pred dobrim mesecem.

In Evropa in svobodni svet?

Že prve dni so slovenske oblasti sporočile narodu, naj se ne zanaša preveč na
Zahod in prav so imele. Ne moremo pričakovati veliko od Zahoda, še manj pa
od Vzhoda, ki je še na slabšem kot smo pa mi. Iskanje priznanja slovenske dr-
žavnosti na Zahodu ni našlo odmeva — Sloveniji kot vrtu Evrope je grozilo, da
bo postala domovina smrti pod Triglavom. Bratstvo in enakost! S takim brat-
stvom smo živeli skoraj pol stoletja, enakost pa je bil poskus izenačenja, da bi
nas lažje asimilirali.

Ni šlo! S tanki, letali in helikopterji na neposlušen in uporen slovenski narod!
Ne, tudi če bi ga potlačili, če bi zadržali osamosvojitev še za deset let, bi v na-
rodu živel sen o njej. Preveč se je nakopičilo zla v pol stoletju nad njim.

Prav zato gre sedaj: da se proglašena samostojnost, ki so jo slavili 27. junija,
zadrži za tri mesece, do takrat pa že računajo, da se bo slovenska vnema ohla-
dila in da se bo dalo Slovence spet spraviti med mirne in ubogljive narode.

Toda medtem je preteklo že preveč vode pod mostovi; Slovenci vemo, da se so-
dobnih nesoglasij in preprirov ne rešuje več z nasiljem in grobo silo. Je bilo
v načrtih Inicijativnega odbora, da se bo Svetovni slovenski kongres vršil prav
ob razglasitvi samostojnosti? Skoraj bi rekel da; še proglasitev samo so izvršili

dva dni prej kot je bilo javljeno v programu. K parsto delegatom SSK iz triindvajsetih držav moramo prišteti še tisoč časnikarjev in opazovalcev iz celega sveta, ki so bili najboljši propagatorji teženj in idej mlade države. Še več; posredovali bodo mednarodna priznanja državam v katerih žive. Iz prvotnega namena, pomagati rojakom v tujini, se je tokrat zaobrnilo: Rojaki, pomagajte domovini!

Zahod je ostal gluha, kakor je ostal gluha za desetletje, ko se je začela slovenska pomlad. Simpatije da, priznanja ne! Z eno mero se meri cilje in prizadevanja enih, drugo rabimo za Slovence, kar se je videlo tudi pri baltških narodih. Ne smemo dajati Slovenci slabega zgleda narodom Sovjetske zveze, Španije, Francije, Italije in drugim, ki imajo podobne probleme. Prav ti so bili najbolj proti slovenski neodvisnosti, poleg velikega žandarja ZDA, ki mu samoumevno pripada zaradi največjega vojaškega in gospodarskega potenciala — zopet

imamo opraviti s silo — vloga reditelja novega reda. Še tretji dejavnik, ki se nam zdi morda zaenkrat nepomemben, bo pa imel na dolgi rok veliko važnost, je ponovna izdaja slovenskega dnevnika Slovenca, ki je moral utihniti pred šestindesetimi leti, kakor je moralo utihniti svobodno javno mnenje. Kakor obljublja glavni in odgovorni urednik prof. Andrej Rot, Slovenec ne bo glasilo neke stranke, ampak glasnik slovenskih želja, načrtov in zahtev, ki bo okrog sebe na ta način združil, kakor nekdanji Slovenec vse, ki jim je mar slovenstvo in krščanstvo. Ta okvir je zadosti velik, da se v njem zberejo vse slovenske moči.

Ti trije dejavniki so posegli v zadnjem času v življenje naroda in čeprav do danes še ni nobeden dosegel svojega cilja, upajmo, da ni več daleč dan, ko bo do tega prišlo. Vsekakor gre za velike premike v slovenski družbi, ki smo jih čakali skoraj pol stoletja.

Tone Brulc

Rot in njegovi so prišli v Slovenijo

„In čakali smo ga in čakali, a zdaj ga več nihče ne čaka...“

Kajti je že prišel, s svojo družino v Slovenijo, namreč Andrej Rot, njegova gospa Lučka in otroci Manuel, Laura, Matjaž, Mirjam in Aleš.

Dnevnik „Delo“ je na dan po njegovem prihodu, 15. marca ob sliki Andreja z Alešem v naročju ob predsedniku Peterletu tole zapisal:

„Slovenci se vračajo v Slovenijo“

Malo pred 19. uro je na Brniku pristalo Adrijino letalo, z njim pa je za stalno prišel v Slovenijo v Argentini rojeni slovenski ustvarjalec Andrej Rot z družino. Andreja Rota, njegovo ženo in petero otrok je na letališču pozdravil predsednik slovenske vlade in predsednik slovenskih krščanskih demokratov (SKD) Lojze Peterle in sodelavci. Po krajšem kulturnem programu je bila v letališki zgradbi tiskovna konferenca, na kateri je Lojze Peterle med drugim dejal, da Rotovi družini želi, da bi jim „Očetnjava postala tudi domovina“, minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular pa je dejal, da ima ta vrnitev simboličen pomen; vrnitev je namreč omogočil sklad za repatriacijo Slovencev pri SKD, o čemer je govoril njegov predsednik Pavle Bratina, in pomeni prvi sad narodne sprave.

Prijatelj Rotove družine dr. Taras Kermauner, ki je skupaj s svojo gospo dr. Alenko Goljevšček preživel dva meseca v njegovi družbi v Argentini, je srčno želel priti na letališče, da bi ga že ob prihodu pozdravil. Pa ker mu je srce ob prevelikih naporih oslabele, si tega ni mogel privoščiti. Pač pa je tudi v njegovem imenu in kajpada v svojem želela priti Rotovo družino pozdravit na letališče gospa dr. Alenka. Zato je 14. III. popoldne prišla mene iskati na Majstrovo 2, kjer bivam, in me je odpeljala na Brnik. Na letališču še ni bilo skoraj čakajočih, a ti so kmalu začeli prihajati. Najprej minister Dular, ki je prisedel k najini mizi v restavraciji, nato je prišlo pet moških kvinteta, ki naj bi zapel dobrodošlico Rotovim v pozdrav, potem je prišel sam predsednik izvršnega sveta Slovenije Lojze Peterle, skoraj istočasno z Rotovim bratom Pavletom in vso njegovo družino: gospo, tremi deklicami in dvema fantoma, saj bo vsaj prve tedne Andrejeva družina bivala na njihovem domu v Trebnjem. Prišel je tudi Pavle Bratina in še več drugih sodelavcev SKD, sorodniki po očetovi strani, med drugim dve sestri Rotovega očeta Zdenkova v Argentini, časnikarji, fotografi, televizija in drugo. Pavle Bratina je hitro organiziral kruh in sol, s katerima je po slovenski šegi želel pozdraviti prihajajoče, in kar kmalu smo začeli oznanilo, pa prihaja letalo iz Frankfurta, do kamor so Rotovi prileteli iz Argentine po zelo srečnem poletu.

Predsednika in njegove spremljevalce, pa Rotove domače in mene je Pavle Bratina pospremil k letalu, katerega so že prislonili stopnice, in potem, ko so izstopili drugi potniki, je začela spremljevalka voditi k izhodu Rotove družino. Kot zadnji je izstopil Andrej, držeč v naročju svojega najmlajšega, Aleša. Takoj, ko je stopil s stopnic na tla, se mu je približal predsednik Peterle in oba sta se pristrčno objela. Tedaj je Pavel Bratina privedel k Rotu in njegovim deklico s kruhki in soljo, pa je vsak od njih moral nekaj malega zavžiti v dobrodošlico. Ko sem se z vsemi Rotovimi pozdravil tudi jaz, sem se kajpada tudi z njim objel. Televizija in fotografi so nas lepo razpostavili in slikali oziroma snemali. Nato je vsa skupina odšla v letališke prostore, kjer so čakali na Rota še vsi drugi.

V veliki avli je tedaj predsednik Peterle še enkrat pozdravil, pevcu so zapeli nekaj pozdravnih pesmi, otroci Pavleta Rota so bratranec, stricu in teti poklonili vsak svoj šopek zvončkov, pristopila je pa tudi dr. Alenka, ki so jo imeli v Argentini otroci tako radi, saj jim je ob večerih pripovedovala pravljice, in je vsakemu od otrok poklonila darilo, ki so jih zanje njeni vnuki dali, gospej Lučki pa poklonila lep šopek rdečih nageljnov z vršički rožmarina. Nato smo bili vsi povabljeni v nadstropje, kjer naj bi bila pri dolgi mizi in ob osvežitni pijači časnikarska konferenca. Najprej je tu še enkrat spregovoril Peterle, nato dr. Dular, končno je v daljšem govoru obrazložil pomembnost prihoda Rotove družine Pavle Bratina, ki je povdaril, da je to prvi primer preselitve celotne, že v izseljenstvu zrasle rodbine v Slovenijo, domovino njih staršev in starih očetov in mam. Periodisti, med katerimi je bil tudi glavni urednik „Družine“ dr. Grilj, so to in ono spraševali Rota in njegovo gospo in se čudili zlasti gospej, da je tako lepo govorila o vsem tem, kar bi radi vedeli. Meni, ki sem sedel ob gospej in sredi njenih otrok, je bilo žal, da nikomur od periodistov ni prišlo na misel, spregovoriti kaj tudi z njenimi otroci, da bi videli, kako lepo slovenščino vsi govorijo. A se nisem hotel vmešavati.

Po tej časnikarski konferenci je bilo še veliko kramljanja in pozdravov med navzočimi in Rotovimi, nato se je pa sprejem zaključil. Najbolj prijatelji Rotovih smo se še skupaj z njimi slikali, in ko bom dobil kako sliko, jo pošljem „Glasu“ v objavo.

Vsi srečni in prijetno presenečeni ob izredni pozornosti od strani Slovenske krščanske demokracije, njenega in vladnega predsednika ter organizatorjev prihoda Rotovih v Slovenijo, smo se počasi pomaknili k avtomobilom, na katere so že preje naložili vsi prtljago velike družine, nakar so se v treh njihovih avtomobilih odpeljali v Trebnje. Jaz sem pa spet prisedel k blagi dr. Alenki Goljevšček, ki sem jo prosil, da svojemu Tarasu natančno po-

roča o vseh podrobnostih sprejema Rota in njegove družine v Sloveniji, pa me je peljala nazaj na Majstrovo 2, kjer sem že v radijskem dnevniku ob 10. uri zvečer čul poročilo o vsem dogajanju na Brniku. Prespal sem pa televizijski prikaz vsega tega na tretjem dnevniku, o katerem so mi zjutraj tovariši vedeli veliko povedati.

A že naslednjega popoldne me je Andrej obiskal, in kmalu za njim je prišel tudi Pavle Bratina, pa sva z Rotom v moji sobi prisluhnila njegovim izvajanjem o Rotovem delu in bivanju v Sloveniji. Bog daj, da bi šlo vse po njihovih lepih načrtih.

Lado Lenček

obiskali so

Spomin na Baro Remec v srcu Slovenije

Že se pripravlja v Mestni Galeriji Ljubljane velika razstava Barine umetnosti, katere bi se ona osebno udeležila, ko je prišla iz Bariloč vest, da je umetnica tamkaj nanaglooma umrla.

Barina nepričakovana smrt je posebno močno prizadela znanstvenico dr. Irene Mislej, ki se je sicer rodila v Argentini, pa se prišla nadalje izobraževati v Ljubljano, kjer sedaj v umetniških krogih zavzema pomembno mesto. V razgovoru s sestro slovenskega člana jugoslovanskega predsedstva Janeza Drnovška, Heleno Drnovšek in z Markom Jenšterletom, ki je bil v Argentini dve leti v časnikarskem poslanstvu, so se odločili, da za slovenske kulturne kroge neposredno po smrti umetnice pripravijo vsaj skromno spominsko svečanost, in sicer v umetniški galeriji 19, ki jo je organiziral v svojem kmečkem turizmu gostilničar Čič (po domače Prikrač) v kraju Dolsko pri Ljubljani. Z Barinimi umetninami, kolikor so bile dosegljive in ki so jih razstavili v galeriji (mimogrede, med njimi so tudi tri umetnine, ki jih je pridobil od Bare lazarist dr. Franc Rode, zdaj v Rimu), so hoteli opozoriti slovensko kulturno javnost na pomembnost te slovenske slikarke, in z besedo tistih, ki so Baro v Argentini osebno poznali, so želeli o njej spregovoriti.

V soboto, 9. marca dopoldne ob desetih sta me prišla z avtom iskat Marko Jenšterle z gospo (Jenšterle je zdaj zapo-

slen kot svetovalec na slovenskem ministrstvu za kulturo pri dr. Andreju Capudru) in operni pevec iz Argentine Janez Vasle. Ker je dan preje iz Trsta prišla k meni iskat nekaj podatkov in gradiva o nekaterih slovenskih misijonarjih ga. Zora Tavčar Rebulova in je pri meni zvedela za to razstavo, se je želela pridružiti in je prišla na Majstrovo 2 ter prisledla. Ko smo prišli v Dolsko do galerije, do katere so nas vodili za to priliko pripravljeni kašipoti, sem se začudil, ker je h galeriji prihajalo veliko ljudi. Pred poslopjem je stal avtomobil ljubljanskega radija in me je napovedovalka takoj poprosila za intervju pred prireditvijo. Ko sem skromno odgovarjal na njena vprašanja, je že prihajal ljubljanski nadškof, spremljan od v Argentini rojenega, zdaj v Sloveniji pomembnega glasbenega teoretika Eda Škulja. Skoraj ni bilo mogoče vstopiti v galerijo, ker je bila že prenapolnjena z občinstvom. Pod Barino podobo (povečano iz „Glasa“, nov.-dec. 1990) so bili pripravljeni nekateri sedeži, kamor so povabili nadškofa, ministra dr. Capudra in dr. Dularja, Barinega brata p. Bogumila Remca in mene.

Prireditve se je začela malo po enajsti uri. Najprej smo prisluhnili po zvočniku posredovanemu branju Barinih pisem pripravljalki nameravane Barine razstave v Mestni galeriji Ljubljane, dr. Irene Mislejevi. Med pismi je bila predvajana južnoameriška glasba, pa tudi slovenska žalostinka: Kaj ti je, deklica, da si tak žalostna..., kar je ustvarilo primerno razpoloženje v občinstvu. Nato je gospodar galerije spregovoril uvodno besedo, potem je pa kot prvega povabil mene, da sem podal nekaj spominov na Baro, pred vsem iz njenega življenja in ustvarjanja v Argentini. (V glavnem bo to besedilo objavljeno v spominskem zapisu Bari v spomin, v „Rodni Grudi“.) Zatem je spregovorila o Bari in njeni umetnosti dr. Irene Mislej, kateri je s svojo toplo besedo sledil Marko Jenšterle. Nato je spregovoril nadškof, ki je povdaril Barino zvestobo slovenstvu in njeno vernost, dočim je kulturni minister dr. Capuder med drugim dejal, da je s tem spominom na Baro in predvideno veliko razstavo njenih del v Ljubljani pokopan še eden od tabujev slovenskega izseljenstva.

S tem se je spominska prireditev zaključila. Večina udeležencev se je počasi razšla, mnogi pa smo ostali pri kosilu v gostinskem prostoru. Tam sem jaz vesel po 50 letih srečal mojega velikega grafičnega sodelavca pri izdajah „Katoliških misijonov“ in „Misijonskih koledarjev“, tiskanih po našem izgonu (po gestapu) iz Grobelj v jugoslovanski tiskarni, prof. Marjana Tršarja, ki mi je tedaj kot mlad umetnik izdelal za misijonski tisk toliko krasnih lesorezov in sem jih potem še v Argentini ponatiskoval v KM.

Gospa Helena Drnovšek me je skupaj z dr. Irene Mislej in njeno prijateljico, Markom Jenšterletom in njegovo gospo povabila na svoj dom ne daleč od tam, kjer smo skupaj ugotovili, da je prireditev v spomin umetnice Bare Remec izredno lepo uspeš! Naslednji dan, v nedeljo dopoldne, je bil na radiju Ljubljana ob pol enajsti uri še posebno lep program v počastitev Barinega spomina, na katerem je pred vsem govoril o njej in njeni umetnosti imenovani Marjan Tršar iz svojih spominov in spoznav. Dnevnik „Delo“ pa je ob poročilu o prireditvi prinesel sliko, kjer pod Barino podobo sedita v razgovoru nadškof in Barin brat p. Bogumil Remec. Tudi televizija Slovenija je nudila slovenski javnosti lepo poročilo o prireditvi v besedi in sliki.

Tako smo se v Sloveniji spomnili Bare, česar sem bil tudi jaz osebno vesel, vsem pa je bilo hudo, da je Bara tik pred obiskom domovine, kjer bi doživela svoj zasluženi umetniški triumf, umrla sredi umetniškega ustvarjanja, v deželi in kraju, kjer so nekaj gospodarili njej tako dragi Indijanci.

L. Lenček C.M.

† Dr. Jože Krivec

Za vsako skupnost je izguba enega samega člana neprecenljiva škoda, če pa gre za osebnost, ki je bila skozi petinštirideset let povezana z večino emigracijskih publikacij in organizacij, bila ustanovni član od vseh začetkov pri tej ali oni skupnosti, se v njej udeleževala z garaškim delom, iskreno vzpodbudo ali pametnim nasvetom, potem je ta izguba nenadomestljiva. Taka osebnost je bil pokojni dr. Jože Krivec.

Malo nas je ostalo še iz tistih let emigracije in dobro se poznamo med seboj: večina izmed nas ve, do kod segajo moči drugega, s kom lahko računa, kaj lahko pričakuje od koga, komu lahko zaupa odgovorno nalogo. Eden takih ljudi je bil pokojnik, takega smo poznali skoraj pet desetletij. Že v prvih dneh begunstva je bil med ustanovitelji Balan-

tičeve družine, urednik in sodelavec novonastalega Sveta in doma, vzela na svoje rame pouk v begunski gimnaziji v Monigu pri Trevisu, sodeloval je pri begunskih publikacijah, pevskemu zboru, igralski družini, Ljudski univerzi in še bi lahko našteval. Vso to aktivnost v dobro skupnosti je prenesel v emigracijo in kadar je bila nevarnost, da samo delček od nje zamre, je že mislil na nove organizacijske oblike, ki naj bi nadomestile stare in že preživete. Novi pevski zbor Gallus je nadomestil starega iz italijanskih taborišč, Slovenska kulturna akcija je stopila na mesto Balantičeve družine, Glas SKA in Meddobje sta nadaljevala delo Doma in sveta. Pokojnik je pisal v Duhovno življenje, Šmartinski vestnik, v zbornik Doma in sveta, katerega vstop kot vodilne slovenske revije je zopet pripravljaval v življenje, pa tudi v Svobodno Slovenijo, kjer je objavljaval poročila in kritike.

Od literarnega ustvarjanja nam je zapustil Dom med goricami, knjigo novel in črtic še v domovini, od zdomskega pa Pij, fant, grenko pijačo! Poleg teh je zapustil vrsto krajših del, raztresenih po zbornikih in emigracijskih tiskih.

Med revolucijo je dobil za Dom med goricami Prešernovo nagrado, pri Slovenski kulturni akciji pa je izdal zbirko črtic Pij, fant, grenko pijačo! Pij jo, pij, izpij do dna, kup po grenke usode, domača pijača ti bo v zdravilo. Čimbolj je grenka, večjo zdravilno moč ima!

Mlad si bil, Jože, ko si začel pisateljovati, pa si že takrat vedel, da ti sile, proti katerim si se boril, ne bodo odpustile zlepa, ker si se jim postavil po robu.

Prvič te je iztrgal okupator, drugič je bil lastni brat-komunist, ki Te je poslal v prav isto taborišče, kamor Te je prej okupator.

Prvič se te je pred dobrim mesecem spomnila domovina, ko te je zaprosila za objavo vsaj nekaj strani tvojih del in pogleda na sedanji položaj slovenstva.

Jože Krivec bo šel v literarno zgodovino kot ljubitelj in ustvarjalec preprostih, malih, vsakdanjih stvari in čustev. Njegov čut za jezik mu ni dopuščal, da bi pozabil stare narečne besede rodnega Goričkega — vse je hotel ohraniti in s tem obogatiti tudi književni jezik. Revno je bilo tisto Goričko, ki ga je opisoval Krivec, toda jezikovno bogato.

Naj Ti bo lahka tuja zemlja, Ti veliki in sanjavi fant, ki si bil primoran, da si iskal srečo vse drugod, videl si jo samo v domovini!

POKLON TISTIM, KI SO ODŠLI

Pavel Neruda, zakaj si na Črni Otok
skril svojo partijsko karto,
mokro od solz za Allendom?

Tvoje pesmi pojo zdaj valovi
zvesti do črnih skal s sencami žalosti
v deželi sonca, v Nikaragvi.

Ne jokaj več, Joe Kennedy,
za Dallas tvojo nezvesto
v svoji deželi oltarjev in sveč.
Saj tudi Lumbumba ne toži za Moskvo —
nevesto, ki je ni več.

Lev Rupnik se večkrat sprehodi
med domobranci, Matjažovo stražo
na Robu Slovenije.

Veličastje smrti, kdo jo razume?

Jerán, moj prijatelj je padel v Gorjancih
na mrtvi straži.

Še zmerom mu vijolina poje
na moji novi maši Ave Marijo.
Jaz svečenik sem in on komunist —
ta paradoks me ne straši.
Ne. Ni krivda njegova, če hkrati
Kunstelj Francé je padel z mojimi brati
pod Tvojo zastavo, o Krist.

Skrivnost Črne maše,
le kdo jo razume?

Zato pójdemo sestre in bratje na vas!
Nova pognala je setev.
Poljubimo zemljo, Gospod dal je v last
nam za trte, za novo je žetev.

To bilo je lani...
Pozabi, če bil si med partizani,
če branil beli svoj dom
na Bogomile si strani, moj brat.

Dveh gladijatorjev borba
na hudi planoti Slovenije,
kdo zmagal je, kdo je premagan,
nihče več ne ve.
A nekdo moral je pasti.
Ta zakon skrivnosti je sila,
stopila na vrat tisočerim.
Dvanaest tisoč noči vse tiho je bilo.

Zdaj, sklonjenih glav
stopiva v svetišče, moj brat,
tam čaka ikona v pozdrav,
saj draga i tebi i meni je,
z Brezij se nama smehlja
Kraljica SLOVENIJE...

J. Cukale S.J.
USSR, 10./1./91.

Naloga Glasa je predvsem ta, da poroča o delu
SKA. Zato ga pošiljamo vsem, za katere vemo,
da se zanimajo za slovensko kulturno ustvarjanje
in sodobne miselne tokove. Naj ga podpre, kdor
more in kolikor more — nam bo to dokaz, da se
bori za vaše in naše duhovno bogastvo tudi GLAS.

Tokijsko esejsko pismo št. x + 12.

s fronto snežne zime še zmeraj
na zahodni obali tkzv. Japonskega morja.

Dragi Glas!

V prejšnjem pismu sem predlagal pridevnik „esejsko“ za svoje tokijsko pismo, ker sem čutil, da presega čisto osebne odnose, ker se hoče soočiti — kolikor mu prostor in čas dopuščata — z nekaterimi izizvajajočimi potezami na šahovnici konkretnega življenja. V najslabšem slučaju, sem si rekel, gre za naliko z velikopoteznim esejem, ki si lahko privoščijo osredotočenje na eno samo stvar, kjer meni to ni dano, vsaj ne zmeraj. Oni megleni dan pa sem naletel na knjigo z naslovom Writing (po našč: O pisanju), kjer J. F. Trimmer in J. M. McCrimmon imenujeta „kritičen esej“ vsak „poskus, pomagati bralcu do globljega doživetja kakkega predmeta“ in sicer tako, da pisec tak predmet „razčleni in ga na tak način razloži“ (str. 273; gre za 9. izdajo 1988 pri znani založbi Houghton-Mifflin). Lahko si misliš, da sem bil vesel tako ugledne oznake; navsezadnje skušam v teh čezoceanskih pismih razčleniti to in ono, da si lahko stvar od blizu ogledava in tako otrseva megleno, ki tolikokrat zastro vse, kar se skriva pod in za lučjo. Mimogrede: „čezoceansko“ je tudi dober pridevnik, če Ti bo kdaj „esejsko“ šlo na živce.

Pod vplivom komunističnih sanj o novem človeku in novem načinu izražanja kar mrgoli kratic; nekatere zvenijo tako čudno, vsaj slovenskemu ušesu, da se zdi, da nekdo drsi z noževo konico čisto počasi po krožniku... Tukaj bi predlagal lepo zvenco kratice SPI — slovenski politični izseljenec. Te besede (ne kratice) sem odkril v sicer odlično pisani reportaži g. Zvoneta Žigona v Družini od 27. 1. t. l.: „Pri naših rojakih v Južni Ameriki — Argentina. Srečanje s prelato Alojzijem Starcem.“ Žigon odkritosrčno pravi, da so ga vzgajali v prepričanju, da gre pri slovenskih političnih izseljencih za „bedne, brezsrčne izdajalce slovenskega naroda“, spremembe v Sloveniji in obisk v Argentini pa so ga do solz prepričali prav o nasprotnem; to so ljudje, ki so zaradi zvestobe svojim načelom — veri in narodu — bili izgnani iz domovine, pa je kljub temu še daleč niso pozabili ali se ji odpovedali“. Moral je ostrmeti nad dejstvom, da sta za te ljudi „pojma Bog in domovina vedno povezana. Vedno ju izgovarjajo skupaj z ljubeznijo in — v slovenščini“. SPI lahko spremeniva v SPE — slovenski politični emigrant. V latinščini pomeni „spe“: z upanjem. Kar nas pravilno opredeli. Ni mi znano, da bi se kdo bil poigral s črkami iste kratice in bi bila posledica PSI...

V isti Družini je objavljen nadvse dragocen komentar g. Alojza Rebule pod naslovom „Ob nekem poročilu v Družini“; gre za poročilo v prejšnji številki Družine, v katero se je vtihotapila — črno na belem — trditev, da je OF „l. 1941 povezala Slovence ne glede na versko, idejno in politično pripadnost v boj za preživetje v najtežjih časih naše zgodovine.“ G. Rebula pa pripiše: „Poročilo je bilo servirano v nedolžni prostodušnosti, ko da gre za najnaravnejšo reč na svetu, ne pa za vznemirljiv 'salto mortale' med odnosom do OF 1941 ter OF 1991. Ostaja pa resnica, da OF ni odklonila samo uradna Cerkev. Odklonilo jo je tudi tisto demokratično progresivno krščansko jedro, ki sta ga... predstavljala... prof. Jakob Solar in dr. Andrej Gosar. Odklonil ga je predstavnik demokratičnega socializma dr. Jelenc. Na ljudski ravni sta ga množično odklonili Notranjska in Dolenjska, na čelu s proletarsko Suho krajino. Gibanje s tako deljenim konsenzom si ne bi moglo lastiti pravice do vsenarodne hvale ob svoji obletnici, tudi če njegovo zadnje dejanje ne bi izzvenelo v apokaliptično strahoto Kočevskega Roga.“ OF praznuje letos menda 50. obletnico ustanovitve; Rebula jo imenuje obletnico „velike Prebare“. Rebulov pogumen komentar je resničen doprinos k spravi, ki mora biti najprej sprava z resnico dejstev. „Resničnost je temelj etičnega delova-

nja,“ pravi znani nemški mislec Jožef Pieper, „kar je v tem smislu dobro, je v skladu z resničnostjo. Kdor želi spoznati in uresničiti te vrste dobro, se mora osredotočiti na objektivni svet tega, kar je. Ne sme se osredotočiti na lastne zamisli, ali na svojo vest, ali na vrednote odnosno ideale in modele, ki si jih je sam zamislil.“ (Začetek eseja „Resničnost in dobro“; po v angleščino prevedeni izdaji Living the Truth, Ignatius Press, San Francisco 1989, str. 11.)

Na zadnji strani nov. decembrske številke za leto 1990 sem pri Tebi z veseljem opazil trgovski oglas. Upam, da se jih bo še več oglašilo! Tukaj, na Japonskem človek zmeraj znova sliši: „Živimo v stoletju trgovske propagande.“ Celo japonske znanstvene revije jo objavljajo — da si pomagajo iz finančnih težav. Pri Tebi bo še ena prednost, ki je ne smeva podcenjevati: trgovski oglasi nas seznanjajo s slovenskim trgov in v tem je medsebojna pomoč.

Z japonskim poklonom ostajam Tvoj vdani daljnovzhodni

Vladimir Kos.

Tokijsko esejsko pismo št. x + 13.

pod deževnim nebom
med še golimi vejami češenj.

Dragi Glas!

Najprej Tebi in najinim skupnim prijateljem in znancom: veselo Veliko noč! Naj njeni duhovni zvonovi (z izjemo nekaterih krajev fizičnih zvonov na teh otokih ni) celo leto donijo v nas in nam vliivajo moči za ustvarjanje na najrazličnejših predelih življenja, v svetlobi tako južnih kot severnih zvezd!

Tukaj bi rad položil v tiskarske stroje pesem „Z zlatim upom obrobjena tožba“ — moj šopek japonskih krizantem na grob naše velike skupne ustvarjalke v barvah Bare Remec. Vsak Božič in vsako Veliko noč sva si izmenjala kartice; ona je svoje prav za to priliko poslikala; in zmeraj mi je voščila novega poguma; iz barv na teh karticah še zdaj diha ljubeznivost.

Naenkrat indijanske barve ptič
povesi krila, vztrepeta in pade
v zelenje žive slike; sončna kri
razlije se v rjavih pamp livade.

Be eR ni več.

In belo platno v sobi marčnih barv
zajoka s praznimi solzami platen
in vonj se razprostre do skic od barv
k okvirom, ki so le še zlate luknje.

Be eR ni več.

Ni več? Živi! V nebeški atelje
Ljubezen daje vstop — za delovanje.
Telo umre. Ljubezen ne umre.
Ker Bog, nemrtvih Bog, je več kot spanje,
neskončno več!

Kot vabi me otokov običaj,
Vam vržem pesmico na pene v morju:
ko sonca krvavečega vzdihljaj
postane prve zvezde lesk v obzorju,
smaragдно svež.

Za Penguin Books je Misha Glenny, poročevalec za BBC World Service, sektor Osrednja Evropa, napisal knjigo pod naslovom *Preporod zgodovine. Vzhodna Evropa v dobi demokracije* (*The Rebirth of History. Eastern Europe in the Age of Democracy*). Menda obvlada nemščino, češčino in srbohrvaščino. Knjiga je izšla lani. Peto poglavje nosi naslov: *Jugoslavija: tragedija obračunavanja*. Na str. 124 poroča o sodelavcu pri slovenski Mladini, „mladinskem listu, ki je uveljavljal 'glasnost' leta preden je o njej začel misliti Gorbačev“; ta sodelavec, sicer neimenovan, je Glenny-ju med lanskimi volitvami zarpal, da se ima Slovenija zahvaliti za svojo privlačnost edinoletni dejstvu, da spada v jugoslovansko federacijo. „Če so dnevi tej federaciji škodili, kot se zdi, se bo Slovenija spremenila v eno izmed najbolj dolgočasnih ozemelj Evrope.“ Na str. 132 pravi Glenny, da predstavlja razkol med Srbi in Hrvati „največjo nevarnost, ki preti trdnosti (položajev) na Balkanu.“ In proti koncu celotnega poglavja o Jugoslaviji ugotavlja: „Jugoslavija razpada vzdolž iste osi, ki je tvorila ločnico med habsburškim in turškim cesarstvom. Teoretično gledano bi Slovenija, Hrvaška in Bosna-Hercegovina bile zmožne ustvariti konfederativno državo. Veliko manj prepričevalna je zamisel, da lahko tudi Srbija, Črna gora, Kosovo in Makedonija tvorijo podobno konfederativno državo: Srbi, Albanci in Makedonci so namreč v napetem narodnostnem nasprotju in razen tega bi bila takšna kombinacija gospodarsko obupna... Zdi se, da so Slovenci doumeli srbsko-hrvatsko sovraštvo kot nekaj nepremagljivega in zato jih je vedno več, ki si želijo pravo odcepitev od Jugoslavije, da jih srbsko-hrvatsko navzkrižje ne potegne s seboj v vrtinec“ (Str. 141) Tolaži se, da bo navsezadnje zmaga pamet, obenem pa v tem kozarčku tolažbe odkriva pelin: „Kdor se tako tolaži, pravzaprav še ni doumel, kako nestrpljiv in brutalen je lahko Balkan.“ (Str. 141) Poučno je, kar pravi (na str. 233) o britanskih javnih sredstvih obveščevanja: „Kar značilna je pri njih težnja, da Balkana namenoma ne poznajo.“ Balkan pomeni Glenny-ju isto kot Vzhodna Evropa, vstevši Jugoslavijo...

V nemškem časopisu *Rheinischer Merkur*, od 16. novembra 1990, pod zaglavjem *Kristjan in svet*, je Lutz Kuche skoraj na celi veliki strani razčlenjeval evropejske in japonske televizijske risanke, ki so vsaka na svoj način nadaljevanje *Micky Mouse-a*. Analizi je dal ime *Yabba Dabba Doo*. Analiza mu pripomore do zanimivega zaključka: v primeri z evropejskimi so japonske risanke neprimerno cenejše, a plitke, tako z ozirom na logiko kot z ozirom na etične vrednote. Menim, da je Kuche zadel žebelj na glavo! Kar zadeva etične vrednote, se mu tudi ameriške risanke ne zdijo veliko boljše od japonskih. Članek izzveni pesimistično: Hollywood si s svojimi financami lahko privoščijo zmeraj sijajnejšo tehniko upodobitve, Japonska s stvaritvami na tekočem traku jih nudi zmeraj ceneje — Evropi ne ostane drugega kot mrtva straža.

Dragi Glas, ne pozabi, da je v ozadju vseh teh in drugih problemov zgodovinsko dejstvo Gospodovega vstajenja, kar vse odtehta. Ko to pišem, se tokijsko nebo jasni, a sonce se še ne upa izza oblakov — mar se boji teroristov, o katerih je spet govora med našimi otočani, in sicer v zvezi z Zalivsko vojno. Kakorkoli že, z japonskim poklonom ostajam Tvoj vdani in daljnovzhodni

Tri pesmi z japonskega severa
(kjer se začenja pomlad šele maja
in kjer je junij poletje.)

Otrokova sled.

Ste čuli? Ste brali na prvi strani?
Ste videli kje na ekranu stvar?
Ne, najbrž je tankov ropot omamili
pozornost
pa dim v petrolejskih tovarnah.

Vendär se je res dogodilo
s progo iz pravega jekla, nosečo vlak.
V razpoki med njo in cementnim robom
nasipa
je zvonček zavriskal veselo tlaku.

Zato, ker je tlak prav pri tleh
in vidi in čuti pretrese
in moč razpok?
A meni je zvonček zapel o zimi:
da šla je s poljubom od ust otroka.

Vprašanje, rojeno iz hrepenenja.

Ne vem prav zakaj, a naš svod se čemeri,
čeprav se čez otok pomika Pomlad
in v upanju belem in v rožnati veri
jo spremljajo češnje v morja sivi grad.

Ne vem prav, zakaj se naš svod zdaj pogaja
z oblaki za dež in morda še za sneg.
Se v njem tudi klic hrepenenja poraja
in zvezda za zvezdo spusti se mu v beg?

Ne smem pozabiti na travic orkester,
čeprav je iz samih zelenih brstí.
Za prah in za blato igrajo; saj veste:
ukaz je Pomladi prelepih oči.

Te njene oči se od znotraj iskrijo —
njen Ljubi se vrnil iz groba je živ!
Ah, kdo bo ljubezni učil melodijo
pod ribiške strehe potisnjen zaliv?

Le slog je japonski.

(5, 7, 5, 7, 7 zlogov.)

Vrba se joka
jablani v cvetu, brvi,
brdom kraj tračnic;
brenkanje smrtnih kitar —
bridki spomin, se vračaš?

(s prisrčnimi pozdravi in
binkoštnimi voščili!)

Vladimir Kosa.

ustvarjalci ska

S predstavitev pesniške zbirke
Dr. Vladimirja Kosa
"Tisoč in dva verza", v Ljubljani.

Ko sem obiskoval slovenske azijske misijonarje, sem posiskal tudi misijonarja Vladimirja Kosa. V Tokiju sem se naselil v Sophia University, v jezuitskem domovanju. Pa sem misijonarja tam dočkal šele popoldne naslednjega dne. Po kosilu je prišel v mojo sobo. Poznal sem ga še iz Rima, vedel pa zanj že preje, ker mi je pisal misijonske pesmi, ko sem po umoru prof. dr. Ehrlicha vodil škofijsko misijonsko pisarno v Ljubljani. Ko sem se ob zavladanju komunističnih partizanov umaknil v begunstvo, sem Kosa videval v Rimu kot študenta Germanica in Gregoriana v rdečem germaniškem talarju, nič drugače. Zdaj pa je stal pred menoj v civilni obleki, katero nosijo na Japonskem

vsi jezuiti, posebno profesorji Sophia University. Ne previsok, morda za spoznanje manjši od mene, lepo urejene zunanosti in umirjenega izraza na obrazu, prijaznega, nič viharnega nastopanja. V kramljanjih tistega in naslednjega dne, mi je Vladimir Kos tole povedal o samem sebi:

Rojen je bil v Murski Soboti dne 2. junija 1924. Očeta so mu Nemci v zadnji svetovni vojni obsodili na smrt, a so se potem zadovoljili s tem, da so celotno družino izgnali. Tedaj je Kos vstopil k domobranci v Ljubljani in kot tak dokončal srednjo šolo, nato pa zaprosil za vstop v bogoslovje. A pobrali so ga Italijani in odvedli v internacijo v Gonars, kjer se je v lakoti in boleznih izčrpal. Ko so ga izpustili, se je vrnil med domobrance in se z njimi umaknil na Koroško. Kot mi je pravil, je doživel izredno božjo pomoč, kajti partizani, ko so obkolili hišo, v kateri se je skrival, ga niso odkrili, dasi je bil v domobranski uniformi. Na škofiji v Celovcu so mu dali civilno obleko in v njej je hotel čez mejo v Italijo. Tu pa so ga zajeli Angleži, ki so ga pa na posredovanje nekega oficirja, ki je bil znan Salzburškemu škofu, poslali v taborišče blizu italijanske meje, iz katerega je ušel in srečno dosegel Italijo. Vstopil je v slovensko begunsko bogoslovje v Pragljici, od tu pa je šel v Rim, v zavod Germanicum, na študij filozofije in teologije, trajajoč osem let, ter dvojno doktoriral. Po posvečenju in zaključku študij je prosil svetega očeta, da bi smel vstopiti k jezuitom. Pri njih je zaprosil, da ga pošljejo na Japonsko. Najprej je šel na Irsko radi študija angleščine, tam je opravil tudi dveletni noviciat, nato pa je odšel v Deželo vzhajajočega sonca, kjer je zdaj že kar 40 let.

O Kosovi mladosti v domovini je Zora Tavčar v svojem romanu „Veter v laseh“ napisala tole, kar je bilo ponatisnjeno v GLASU SKA septembra 1983:

„Na klasični je bilo nekaj pesnikov v popju. Omeniti želim enega od njih, ker sem ga поблиže poznala. Danes deluje kot jezuit na Japonskem in poplavlja revialni tisk vseh kontinentov s svojimi japonsko-prosojnimi in vzhodnjaško obarvanimi pesmicami. Ta pesnik, Vladimir Kos, je namreč stanoval nasproti dirigenta Pertota. Večkrat sva hodila skupaj v šolo. Bil je droben fant, takrat v kakšni šesti ali sedmi, nekam bledega, prstenega obraza in nedoločljivega, v svoj tihi svet pogreznjenega pogleda. Bil je vedno skromno oblečen, ne vem, če ne bolj po lastni izbiri kot pa zaradi domačih razmer, saj je družina stanovala v dokaj gosposki hiši. Vse letne čase je nosil volnene nogavice in sandale, namesto površnika pa jopo z norveškim vzorcem. Spominjal je na azijskega meniha-bonca. Kdo ve, če ni takrat želel biti podoben Gandhiju. Saj se je na domačem kuhinjskem balkonu cele popoldneve na glas učil iz starih indijskih knjig. Ko sem ga nekoč vprašala, kaj toliko študira, mi je pojasnil, da študira sanskrt, stari indijski jezik, in pa je hebrejščina. Doma so ga imeli za čudaka, med tem ko je v šoli veljal za nekakega genija. Jaz sem ga oboževala radi pesmic, ki jih je pisal v dijaški list.“ Tako Zora Tavčar-Rebula o Vladimirju Kosu v njegovih mladih letih.

Da Kosa nisem našel takoj na univerzi, kjer prav za prav biva, je to zato, ker ves čas, kar mu ga ostane od predavanja, saj ne predava samo na univerzi, ampak še po drugih študijskih ustanovah, kamor ga vabijo radi njegovega izredno bogatega, raznovrstnega znanja — posveti karitativnemu delovanju. Kake pol ure vožnje z vlakom na obrobju Tokija je med revnimi Japonci naselbina „Božična vas“, ki jo s svojo skrbjo in delom vzdržuje misijonar Kos, pomaga mu pa en mlajši sobrat z univerze. V časih, ko ni predavanja, pesnik Kos obiskuje svoje prijatelje in dobrotnike, navadno med boljše situiranimi Japonci, in ti mu darujejo za to njegovo naselbino, čemur on dodaja tudi prav vse, kar prejema od dobrotnikov v izseljenstvu in zamejstvu.

Vladimir Kos v domovini ni kaj dosti poznan, saj ni njegovih pesmi v nobeni doma izhajajoči reviji. Pač pa menda ni revije ali lista v zamejstvu in izseljenstvu, da ne bi on v njej objavljval svojih pesmi. Že sem mimogrede omenil, da je menda še kot študent, gotovo pa v bogoslovski dobi, napisal vrsto pesmi misijonskega značaja. Ko so v Argentini izhajali nad 40 let slovenski „Katoliški misijoni“, domala ni številke, v kateri ne bi bila objavljena vsaj ena njegova pesniška stvaritev. (Ukvarjam se z mislijo, da bi tu izdal v posebni zbirki vse te Kosove pesmi misijonske vsebine, ki jih je pač nad 60!) Pa tudi premnogo tehničnih člankov je napisal v ta list, večinoma o svojskostih svoje misijonske dežele.

Tudi vsi drugi listi v zamejstvu in izseljenstvu objavljajo njegovo poezijo; tako je Kos med zamejci in posebno izseljenci pred vsem znan in upoštevan kot pesnik. Slovenska kulturna akcija je v teku skoraj 40-letnega izdajanja knjig dala na svetlo sledeče Kosove zbirke oziroma stvaritve: „Križev pot prosečih“, ob podobah Goršetovega križevga

pota, „Ljubezen in smrt. In še kaj“, z ilustratorko Baro Remec, „Spev o naši gori“ v opremi Franceta Goršeta, in pa danes tu predstavljeno zbirko. Človek ima vtis, da Kos svoja doživetja in misli podaja skoraj igraje v pesniški obliki in da kaj drugega literarnega ne zmore. A pri SKA smo bili prijetno presenečeni, kar iznenadeni, ko smo razpisovali nagradne natečaje za prozo, pa smo prav od Kosa prejeli novele, ki so navadno zaslužile prve nagrade. A z literarnimi deli se Kosova zmogljivost ne konča. Kot filozof je napisal vrsto razprav, ki so bile objavljene v reviji „Meddobje“ v Argentini. V zadnjih številkah je posebno vredna njegova pisana debata s slovenskim filozofom v Argentini Jožetom Rantom. V zadnji številki Meddobja je izšlo na primer Kosova razprava „Kartezijansko-Kantovski sledovi v Janeza Janžekoviča nauku o spoznanju“, kar na 17 straneh. V glasilu „Glas Slovenske kulturne akcije“ pa Kos vsaj že deset let objavlja prav v vsaki številki drobne eseje, spremljajoč s kritičnimi pripombami vse dogajanje v SKA in tudi splošno v slovenskem in svetovnem kulturnem svetu, pod naslovom „Pisma iz Tokija“ in vedno s podnaslovom, izražajočim časovne prilike zapise. Kos, ki zna biti silno pozoren do sočloveka, v Glasu rad čestita temu ali onemu sodelavcu SKA ob njegovem jubileju, kot na primer Tinetu Debeljaku ob njegovi osemdesetletnici s pozdravno pesmijo z akrostihom ali se spomni z posmrtno pesmijo pisatelja Mirka Kunčiča.

Vladimir Kos se še ni vrnil nikdar v domovino, s katero je sicer tesno povezan kot besedni ustvarjalec. Ko sem ga obiskal v Tokiju, sem ga med drugim vprašal, zakaj ne gre vendar domov, kakor prihajajo drugi misijonarji na vsakih nekaj let. Pa mi je povedal dva razloga: prvi, ne gre, dokler tam vlada komunistični režim. (V tem pogledu je nastrojen podobno kot je bil pesnik Vinko Beličič.) Drugi razlog: Če gre iz Japonske, ne more več nazaj (menda radi tamkajšnjih vselitvenih določb). Kakor je sam na eni strani po svojem čutenju in literarnem dejstvom trdno v slovenstvo zasidran človek, je pa po drugi strani eden tistih misijonarjev, ki se povsem predajo deželi, v katero so prišli radi nje evangelizacije. Tako ga v Sloveniji mi ne bomo doživeli, kot tudi on Slovenije ne, moremo pa biti slej ko prej povezani z njim v slovenskih kulturnih in duhovnih stikih.

Lenček Ladislav C.M.

Mrtvi slikarki Bari Remec

Ne bo to nekrolog človeku, ki se je poslovil od tega sveta, prej bi ga imenoval evholog — hvalnica umetnici, ki je odšla brez slovesa, brez pompozitnosti, kot da bi bila domenjena s Stvarnikom — od tam me pokliči, iz mojega najljubšega mesta, kjer sem preživela najlepše trenutke.

Če bi kdo trdil, da je bila Bara Remec najbolj poznana in iskana slikarka našega časa, se bo motil. Bila je poznana in upoštevana tukaj v Argentini, tudi doma bi bila lahko, vendar redko kdo bi verjel, da se je v tako šibkem telesu umetnice nahajala tolikšna zavednost in kljubovalnost, ki ni poznala nikakršnih mešetarjev in koncesij vladajočemu režimu. Njen največji greh je bil, da se je pridružila desetim tisočem beguncev, ki so zapustili domovino l. 1945. Zato jo je zadela anatema oblasti. Vseh dolgih petinštirideset let je bila deležna uradnega ostrakizma, kar je pa ni motilo, da ne bi razvila svojih talentov. Ne samo svojih, pomagala je, da se je postavil emigracijski pomladek na trdo pot umetniškega ustvarjanja.

Ko se danes ozremo nazaj tja v sredino petdesetih let, ko so za desetletnico obstoja režima razstavljali slovenski umetniki v Moderni galeriji, je padla zahteva po avtonomnosti umetnosti: Umetnost bodi nadstrankarska! Torej je kljub vsej propagandi o svobodi umetnosti ta bila vprežena v partijski aparat, ni bila svobodna. Kaj naj bi umetnica kot je bila Remčeva, iskala v taki družbi? Lahko bi vzkliknila: Izbrala sem svobodo! Izbrala zato, da svobodno ustvarjam, da mi nihče ne bo vsiljeval idej, kako naj slikam. Že takrat je imela za seboj nekaj razstav v vodilnih argentinskih galerijah.

Profesorica na umetnostni šoli Slovenske kulturne akcije, ilustratorica knjig, edina zdomska ustvarjalka ex librisov, ustvarjalna članica SKA, kjer skoraj ni bilo leta, da ne bi razstavljala pri njej, v začetku pa v argentinskih galerijah, kljub temu zamolčana v domovini zaradi doslednosti svojim načelom.

Kipar France Gorše, njen sovrstnik, ki pa se je zavzel za kiparstvo bolj kot slikarstvo, je dejal: Delo, ki je stilno nedosledno, je nepopolno! Ni važno, če je Remčeva poznala Goršetovo sodbo, važno je, da se jo je držala. Izdelala je

svoj stil, pred katerim bodo zdomolci likovni kritiki, kam naj ga prisodijo. Predvsem moramo poudariti, da ne gre za zvesto prenašanje realnih likov, temveč za negacijo temeljnega principa fotografije. Tudi v emigraciji so bile kritike na račun irealnosti Remčeve. Polzavestni prikaz dogodkov, včasih niti ni treba, da se kaj važnejšega dogaja, subjekt je postranska zadeva — udeleženi v negotovem, nihajočem prostoru, s čudno osvetlitvijo, ki se ji je mogla poroditi samo v trenutkih bežnega ustvarjanja v nepoznatih pokrajinah. Pokrajina izstopa z oniričnostjo in lunatičnostjo. Lahko je določljiva po geografski legi, težje je določiti mejo med realnostjo in iluzijo.

Če pri oblikovanju ne moremo govoriti o čisti introvertnosti, morda to lahko storimo, kadar govorimo o njenem dojemanju barv. Marica Meštrović-Peliciarić je prav ob Barinemu primeru trdila, da smo Slovenci zelo občutljivi za barve; za primero navaja Groharja in Jakopiča, zanj pa ob njenih prvih razstavah pravi, da barve izloča kakor zlato iz rečnega peska. Resnica je, da Remčeva ni ostala na tej točki prvih let Argentine, kajti v njenih poznejših delih dobimo pravo eksplozijo barv. Ne bi mogli govoriti o preračunosti, pretehtanosti ali namerni izbiri barv pri barvnih kompozicijah pač pa o svojstvenem indijanskem dojemanju barvnih kontrastov. Skrivnost Remčeve tiči prav v tem: ohranila je svojsko oblikovanje likov, nanjo pa je vplivala prava zaljubljenost v indijansko keramiko in njene barve. Vživila se je vanje, posvojila jih je. Znala je povezati oboje, medtem ko je zvesto sledila barvnim odtiskom, kontrastom in mešanju barv predkolumbovskih Indijancev argentinskega severa in juga.

Stil je človek. Približno taka bi bila kratka definicija stila pri Gorsetu. Če to apliciramo na Baro Remec, bomo videli, da stila ni toliko spremenila, da bi njene slike iz te dobe mogli prištevati k impresionistom, iz druge k ekspresionistom, subrealistom, iluzionistom, še najmanj pa k socrealistom. V drobni umetnici je živela taka silovitost in gon po ustvarjanju, da bi njen življenjski stil lahko poimenovali poetični idealizem, če poišče vzamemo v izvirnem pomenu ustvarjanja — k kateri dodamo še moč njene stihije — narave, ki pa vendar ni bila odtrgana od realnosti — idejo pa samolastno videnje stvari.

Za Baro Remec ni ostala šola, morda je v tem njena tragika, osebnostni pečat je v njenih delih tako poudarjen, kakor pri malokaterem slovenskem slikarju.

Domovina se je spomnila, da ima slavno hčer zunaj šele pred nedavnim, ko je bilo prepozno! Njena razstava se bo najbrž res vršila v Ljubljani, toda brez nje. So jo oropali ali se je sama oropala prilike, da pokaže s ponosom in osebno, kar je skozi pet desetletij storila za slovensko kulturo?

Umrla je velika umetnica, zrušil se je steber Slovenske kulturne akcije, zapustila nas je akademska slikarica Bara Remec.

A.B.

kulturni večeri

Prvi kulturni večer leta:

Pogovor z dr. Spomenko Hribar in Alenko Puhar o Svetovnem slovenskem kongresu

Leta gre že pogovor o SSK tako v domovinskem, zdomskem in zamejskem tisku, ki pretresa življenjske centre slovenstva v Ljubljani, kjer je pognala ideja SSK, v Celovcu, kjer deluje iniciativni odbor, Dragi, kjer se še kljub vsemu, kar se je zgodilo zadnje čase v domovini, zbirajo letno Slovenci iz treh domovin; Torontu, kjer že obstoji močno število pripadnikov in simpatizerjev SSK ter Buenos Airesu, kjer se je do sedaj že veliko govorilo, le malo pa videlo o delu za SSK, da ne omenim ZDA, Avstralije in evropskih držav.

Predsednik SKA arh. Marjan Eiletz je predstavil občinstvu obe predstavnici matice, kateri sta večini že poznani po svojem delovanju slovenski politični emigraciji (SPE). Zapisal sem SPE, o kateri je bilo rečeno v isti dvorani Slovenske hiše, da je že nehala ekzistirati malo manj kot leto dni nazaj, kar pa je udeležba in mnenje udeležencev zanikalo.

Bil je to eden izmed paradoksalnih kulturnih večerov; ko je pri SKA govoril dr. Taras Kermauner l. 1989. je priznal,

da je imel vtis, da ga je publika napeto in celo sovražno sprejela, toda kmalu se je led otopil in je bil za svoja izvajanja nagrajen z burnim aplavzom. Za ministra dr. Dularja je aplavz prišel z vzklikom: Slovenske politične emigracije ni več! Čeprav bi se upal trditi, da se danes ovacija ne bi ponovila. Vse drugače je bilo z obiskovalkami in predavateljicami o Svetovnem slovenskem kongresu; emigracija ju je poznala že skoraj desetletje, predvsem dr. Hribarjevo po njenem prispevku za Kocbekov zbornik, idejah o spravi med mrtvimi, kar naj bi omogočilo sožitje tudi med živimi, po obrambi četverice JBTZ na ljubljanskem procesu, soudeležbo na žalnih slavjih, bleščečo zagovornico človeških pravic, poslanko v slovenskem parlamentu, sourednico Nove revije, novinarko in še bi lahko našteval. Za g. Puharjevo bi poleg vsega tega omenil, da jo je tržaška Mladika izbrala za ženo leta 1990.

Čudovito! Na triurnem kulturnem večeru SKA sta bili res deležni aplavzov, vendar še več jih je bilo na kritična vprašanja, na katera sta morali odgovarjati, kakor da so sedanjí položaj pri SSK-u, SIM-u, sedanji politiki DEMOS-a, gospodarski stiki, etc. zakrivali prav oni dve. Vse to se je vlekel tri ure, vendar ko je bil večer končan, je bilo nemogoče približati se predavateljicami, da bi se jima zahvalili. Velika večina vprašanj ni imela zveze s SSK, opazilo se je, da naša skupnost ali del nje, gleda kritično nanj, zelo dvomi v njegov uspeh, v njegove priprave, postopke, sedež, volitve, pristojnosti, začetnike in pobudnike SSK. Veliko je kriva žalostna petinštiridesetletna izkušnja s SIM-om, obljube vladnih predstavnikov in premala informiranost emigracije. Morda je pa šlo za sprostitve napetosti? Lao Tse je učil, da se mora voda prej razliti, da izgubi svojo moč. Nastanejo po vsem tem lahko novi odnošaji med matico in emigracijo, ko smo si pokazali vse karte?

Tone Brulc

Filozofski pogovor med dr. Vinkom Brumnom in prof. Pavlom Fajdigom

Ker se že v naši skupnosti dobro poznamo, morejo biti presenečenja le redka in vendar so. Kulturni večer 20. aprila je bilo eno izmed takih presenečenj in resnična škoda, kdor ga je zamudil; dr. Vinko Brumen je v obliki dialoga podajal, lahko bi rekli, pregled skozi življenjsko delovanje od svojih otroških let do sedanjosti, ko se ozira na že prehojeno pot, ki se je lotevajo tako maloštevilni.

Predavatelja je predstavil arh. Marjan Eiletz in vpeljal v pogovor France Papež; prvi je prikazal njegovo življenje in delo, drugi je razčlenil njegovo delovanje. Brumen je eden redkih, izvirnih slovenskih filozofov, ki je črpal svoje znanje pri prav takih izvirnih učiteljih, s katerim je vtisnil pečat slovenskosti najgloblji znanosti. Njegovega učitelja Vebra sta skušala prikazati predlansko leto v slovenski in avstrijski Radgoni dva znanstvena simpozija, o Ušenjniku je izšla lanske leto zajetna monografija, medtem ko se je za Brumna začela zanimati prav tako šele lani Nova revija v osebni najboljega poznavalca nemških filozofskih vrhov pretekelega in sedanjega stoletja dr. Tineta Hribarja.

Kljub obsežni tematiki — dvanajstih, več tem obsegajočih vprašanj, ki jih je prof. Fajdiga kot mlajši kolega zastavljaj dr. Brumnu kot izkušenemu poznavalcu filozofskih tokov mišljenja, niso prišle na vrsto Brumnova dela na polju pedagogike in vodilnega krekoslovca. Tudi o tem se je že razpravljalo v domovini, ni pa bila še dovolj omenjena njegova študija o Blažetu in Nežici v nedeljski šoli.

Brumen je navidežno večkrat trčil v svojemu učenju in izvajanjih, posebno v zadnjih letih, z uradnimi filozofi v vprašanjih o božji spoznatnosti, o dokaznosti božjega bivanja, o spoznavni teoriji, vendar je vedno skušal po zrelem premisleku s ponižnostjo odgovoriti svojim kritikom, ker pač ni teoloških odgovorov na filozofske trditve. Seveda s tem ni bila Brumnova vera nič omajana — nasprotno — Brumen je na koncu svojih odgovorov priznal, da je imel vedno živo vero, da ni nikdar zavestno trdil kaj nasprotnega z uradnim cerkvenim naukom ali zanikal Boga, in da mu je vera bila v pomoč v njegovih iskanjih in uvidih. Kot znanstvenik je pač hotel potrditi izkustva, tudi če je pri tem moral priti v spor z domnevnimi avtoritetami. Poleg tega je bil tudi izkoreninjenec, odtrgan od dobrih knjižnic, imel je premalo časa, da bi se mogel razviti v polnosti. Vendar je bil dragocen ustvarjalec slovenskega kulturnega prostora, kakor je še posebno naglasil France Papež. Škoda, da se pri tem ni dotaknil tudi Brumnove dejavnosti kot ustvarjalca besede.

T.B.

Čeprav je arh. Viktor Sulčič razstavljal še za življenja tukaj in v domovini, sodeloval pri opremitvi emigracijskih knjig, si pridobil prijateljev med obema, smo ga poznali vendar le malo. Razstava nekaterih njegovih del je bila na žalost pa spet premalo, da bi ga spoznali popolnoma. Lansko leto je doživel trikratne razstave v domovini, za katere ima zaslugi predvsem mag. dr. Irene Mislej: V Ajdovščini, v Križankah v Ljubljani in v Gorici.

Vrednosti Sulčičevega dela, ki smo ga imeli priliko videti na drugem kulturnem večeru Slovenske kulturne akcije, ne bi precenjeval, pokazalo pa se je, da je mrtev umetnik prav tako zmožen družiti prijatelje lepih umetnosti, kakor je bil prej, ko je bil še živ. Pripravljalni odbor za njegovo razstavo je namreč združil staronaseljence (arh. Oskarja Moleka, arh. Aleksandra Štoko in kap. Fedorja Sulčiča) in novonaseljence (arh. Jureta Vombergarja in arh. Marjana Eileta), prav tako se je pokazalo na razstavi v Centro Cultural de Recoleta, da je Sulčiča poznala in upoštevala vodilna plast argentinskih arhitektov.

Škoda je le, da smo imeli priliko videti na razstavi, namenjeni slovenski publiki, premalo število arhitektonskih del Sulčiča: Mercado de Abasto, stadion kluba Boca, cerkev srca Jezusovega iz Doma za ostarele, hipotekarno banko, občinsko palačo v Bragadu, stanovanjsko hišo, toda nič od njegovih akvarel, knjig, opreme knjig.

Če ne bi bilo nič drugega uporabnega kot zahvala dr. Mislejeve, v kateri smo izseljenci dobili lep pouk: Sulčič je ostal zaveden Slovenec, nič mu ni preprečevalo ljubiti nove domovine, lahko pa bi pri tem pozabil na staro, vendar tega ni storil in prav v tem je skrivnost njegovega uspeha. Povedano z besedami predstavitelja pri SKA arh. Marjana Eileta: Sulčič se je vrnil k nam — v deželo, kjer je ustvarjal!

Dr. Andrej Fink: O slovenski državnosti

V zmešnjavo pojmov o slovenski državnosti in samostojnosti je posegla Slovenska kulturna akcija z odličnimi predavatelji že večkrat. Tako je pred dobrim letom, skoraj v začetku slovenske pomladi predaval pri njej dr. Anton Stres, predavatelj dr. Andrej Fink pa je o istem govoril že v Dragi in pisal v št. 57 Nove revije, ki pomeni mejnik v politiki po številu in kvaliteti esejistov, ki so pisali vanjo že dobro leto nazaj na to tematiko.

Predavatelj je poudaril, da smo Slovenci samostojno državo že imeli, vendar je bilo njegovo predavanje bolj uprto v prihodnost kot pa v opisovanje preteklosti. Res so bile po izgubi prve samostojne slovenske države še priložnosti, da pridemo zopet do nje, toda v veliki večini smo jih zapravili sami — državnosti namreč v mednarodnem redu ne podarjajo, ampak se je treba boriti zanjo. Nihanje med realizmom in idealizmom mora biti prežeto z voljo, da se državnost doseže.

Prav pri važnih letnicah za slovensko državnost (1848, 1918, 1945) pa smo Slovenci pokazali, da vse preveč pričakujemo od drugih, od zunaj, od mednarodnega foruma, medtem ko je od nas odvisno, ali bomo še naprej objekt namesto subjekt v družini narodov. Vse je odvisno od naše volje, čeprav je to nekam podobno Nietzschejevi Der Wille zur Macht, ki je v slovenskem primeru zaradi naše majhnosti ne predstavlja nevarnosti, saj noben slovenski narodni program do danes ni obravnaval slovenske državnosti.

Sploh pa nam je manjkalo ob prilikah, ko bi lahko mogli doseči slovensko državo, poleg volje tudi ostvarljivih načrtov in zavzetega dela, da bi jih udeležili. Ob vseh treh zgodovinskih prilikah smo bili bolj pasivni kakor aktivni; v letu 1848, smo se držali še avstrijskega okvirja, l. 1918 nam je general Maister skoraj po sili rešil štajersko in l. 1945. je bilo zadosti telefonskega klica, da se je slovenska vojska podredila jugoslovanski.

Vsa priporočila, ki jih je teoretik državnosti Hoffmann izdelal za male narode, veljajo tudi za nas: vzdržati pritisk velikih, zapolniti mednarodno praznino, izkoristiti geopolitično lego slovenskega ozemlja, preiti v gospodarstvo iz kvantitete v kvaliteto, izdelati obrambni sistem, izdelati in se oprijeti lastnega koncepta oborožene nevtralnosti in se ga držati, biti pripravljeni na žrtve, predvsem pa imeti voljo za preživetje. Tako je bilo predavanje ne samo pot do slovenske državnosti, ampak tudi način uporabe narodne energije, da se do nje pride.

Predavanje dr. Darka Šušteršiča je predstavljalo novost iz različnih vidikov, katere smo se zavedli šele na koncu predavanja: predavatelj sam, prvi in edini slovenski razumnik, ki je diplomiral iz umetnostne zgodovine v Argentini, eden redkih, ki se zanima znanstveno za eno izmed pozabljenih in zanemarjenih vej indijanske umetnosti že dobro desetletje v okviru mednarodne organizacije UNICEF, prav tako eden redkih, ki je razvil lastne poglede nanjo in se z njimi uveljavil obenem pa pripomogel k njenemu odkritju in novemu prikazu argentinski publiki, nato mednarodni, končno pa ljubiteljem lepega pri SKA.

Predavatelj je najprej časovno in krajevno opredelil to, kar blodi kot nejasen pojem Indijancev-Guaranijev v jezuitskih redukcijah, zaradi česar je moral poseči nazaj v zgodovino in družbeno ureditev Guaranijev, ki so živeli v skupnostih, ki jih je organiziral zanje jezuitski red, da bi rešil njihove duše in telesa.

Predavatelj nam ni bil pobijati črno legendo o jezuitskih mahinacijah, ki je kljub neznanstvenosti tako priljubljeno orožje, da opraviči izgon jezuitov iz večine južnoameriških dežel, obenem pa tudi gospodarskega in družbenega reda, ki je bil v nasprotju s takratnim frimasonskim gledanjem na pristojnosti novoustanovljenih držav, vendar je tudi to izzvenelo iz njegovega predavanja. Predvsem pa obžalovanje, da se je toliko umetnin uničilo zaradi človeške požrešnosti, nemarnosti in nerazumevanja.

Obdelana doba je zajela časovno dobrih 150-160 let, med leti 1609 in 1776, ko so bili izgnani jezuiti; krajevno pa je obsegala del Brazila, Paragvaja in Argentine, kjer je bilo na ozemlju treh držav 30 jezuitskih misijonov (7 v Brazilu, 8 v Paragvaju in 15 v Argentini). Od vsega tega ni ostalo praktično ničesar, še manj pa v Argentini, kjer so bili misijoni najbolj bogati, najštevilnejši in najbolj organizirani. Šele zadnje desetletje se z mednarodno pomočjo skuša popraviti, kar so zakrivil brezbržne ali celo roparske vlade. Seveda so k temu pripomogli tudi sovražni sosedje (maršal Chagas s strani Brazila in maršal Francia s strani Paragvaja).

Predavatelj je opisal značajске posebnosti Guaranijev: potrpežljivost, nadarjenost za glasbo, smisel za posnemanje in podrobnosti ter njihovo družinsko življenje. Bili so izvrstni kopisti, toda ne originalni ustvarjalci. Od njihove ustvarjalne dejavnosti so ostale monumentalne baročne cerkve, ki so bile prava arhitekturna iznajdba v gradnji, ker so grajene brez apna. Posebnost Guaranijev je njihov jezik, ki ga imajo nekateri za najbolj razvitega in za katerega so se tudi zavzeli misijonarji s tem, da so ga reglamentirali, spisali slovnico in slovar. Dandanes ta jezik govori še pol milijona prebivalcev pokrajine Corrientes, polovica Paragvaja in del Brazila.

Pri razlagi si je predavatelj pomagal s črteži na diapozitivih. Načrti za vsa naselja so bili skoraj enaki, po svoji naprednosti in družbeni ureditvi pa so naselja daleč presegala vse, kar se je do takrat poznalo. Bila so nevarna prav zaradi tega laicističnim tendencam takratnih oblasti.

Pri dokazovanju, da umetnost jezuitskih misijonov ni isto kot kolonialna umetnost — na tem je bil poudarek predavatelja in pri tem ima velike zasluge kot umetnostni zgodovinar na tem področju, koder sta odpovedali antropologija in etnologija, je z znanstveno natančnostjo dokazal, da gre za samosvojo cerkveno indijansko umetnost. Do istih zaključkov prihajajo danes tudi UNICEF in mednarodne organizacije, ki so to umetnost začele ščititi in raziskovati, čeprav je že skoraj prepozno vsaj za argentinski del — misijoni so samo še razvaline.

Dve novi pesniški zbirki v Buenos Airesu

Neracionalnost emigracije se ni pokazala samo enkrat v štirih desetletjih in pol, tako da se že lahko vprašamo: Je bila emigracija sploh kdaj racionalna? Ali ni bilo vse dejanje slovenske emigracije na zibajočih se tleh iracionalnosti? Pri tem mislim na kriče primer, ko sta bili predstavljeni pesniški zbirki dveh slovenskih pesnikov dr. Vladimira Kosa in Toneta Rodeta. Bil je mrzel zimski večer v Buenos Airesu, dvorana skoraj polna samih mladih ljudi, ki so sledili z zanimanjem izvajanjem predstavitev Tineta Debeljaka in prof. Vinka Rodeta, ki sta razlagala začetek in konec, zunanjo in notranjo zgradbo pesniških stvaritev dveh tako različnih avtorjev kot sta Vladimir Kos in

Tone Rode. Prvi že srednjih let, toda v pesnikovanju pol stoletja, drugače pa jezuit v daljni Japonski, s tretjo pesniško zbirko, izdano pri SKA, umirjen in uravnotežen, z razvejano motivistično paleto, medtem ko gre pri Tonetu Rodetu za mladega človeka s prvo pesniško zbirko, vrhu vsega še dvojezično, ki jo je ilustriral in opremil on sam. Predstavitev zbirke je bila že druga, tako za enega kakor za drugega, ker se je Društvo slovenskih pisateljev zavzelo, da mora biti prva predstavitev v Ljubljani, kjer je bil istočasno Tone Rode imenovan za člana DSP.

VI. Kosa pesniški opus je preobsežen, da bi mogli vsega omeniti, kaj šele oceniti na enem samem večeru, še manj pa v bori pol ure. Iz njega izstopajo zbirke Križev pot prosečih z ilustracijami Franceta Goršeta, Dober večer, Tokio, brez ilustracij, toda na štiribarvnem papirju, pred 20. leti je izdal Ljubezen in smrt. In še nekaj, tudi pri SKA, za 25-letnico je izdala ta, kakor se čudno sliši Spev o naši gori (Fudžijami, simbolu slovenstva) in letos tudi za 45-letnico zdomstva Tisoč in dva verza, ki jo je kot svoje zadnje delo ilustriral Bara Remec.

Kosova ustvarjalnost se ne omejuje samo na pesnikovanje, ampak tudi na vpeljevanje novih pesniških oblik na slovenski Parnas. Z uspehom je presadil tanko, haiku, haikai in v tem zadnjem delu še kantileno v zvezi s sonetom z razliko dolžino stihov in oblik, kar je tudi novost v naši literaturi.

Kos je religiozen pesnik, vendar na čuden in poseben način; če ne drugje to najdemo prav v prvi kantileni, kjer nam posreduje religioznost v obliki usmiljenja do zaprtih živali v živalskem vrtu. Njegovi verzji se sprehajajo po naravi, med živalmi, opazujoč sončni vzhod in spreminjajoče se barve in iz vsega tega sprejema navdihe. K tej kantileni se bodo razlagalci Kosove poezije morali še vračati, saj je v njej Kos najbolj japonski, božjo pojavnost pa vidi v vseh odtenkih barv, gibih živali, vzhajajočem soncu.

Neverjetno je, kako je mogel uspeti, da je v pesnitev vložil slovenski grb, prošnjo Mariji, potovanje na luno, srečanje s Slovenko, vse pa povezano s kratkimi simboličnimi impresijami, pri katerih je japonski element samo dekorativen, medtem ko so motivi občečloveški, če ne samo slovenski.

Rodeta je predstavil Tine Debeljak, ki ga pozna od prvih korakov iz Mladinske vezi. Ta je oblikovala Rodeta in lahko rečemo, da jo je on oblikoval. Iz pogleda Rodeta na svet in na svojo notranjost — iz tega so nastale Zenice in dale zbirki tudi ime.

Rode se ni zaprl vase niti ne živi samo v notranjem svetu. Ko živi zunaj, je porteno in se obrača navznoter samega sebe v poiskih smisla. Smisel je zanj luč in z lučjo so povezane zenice pesnika. Iz sveta svoje resničnosti nam prikaže samo najgloblje in najčistejše, vendar tudi pot do njega.

Rode v iskanju smisla — luči ne mara biti vezan, zato odvrže rimo, kitico, zaporedja, pride včasih do pretiranih metafor, z namenom da poudari samoto, otožnost v moderni cementni džungli.

Zanimiva je za bralca razrešitev vprašanja pripadnosti: Rode je porteno, je pa tudi Slovenec, zanj kategorija narodnosti ne igra velike ali pomembne vloge in v tem se že iskazuje njegova mladost. Tudi vprašanje časa ga čudno privlači, kakor vsakega mladega človeka. Rode se drži teze, da je narava posnetek dušnega stanja in odtod njegov pesimizem. Zanj ni problema privrženosti in pripadnosti zemlji, saj je človek dveh zemelj, človek dveh jezikov, dveh svetov.

Konfucij je spraševal učence: „Otroci, zakaj ne študirate Pesmi? V pesmih najdete spodbudo. Iz njih se naučite gledanja, se lahko naučite ogorčenja, bližnje uslužnosti do staršev, daljne uslužnosti do kneza, imena ptic in živali, zeli in dreves.“ Vsega tega seveda ne dobimo pri Rodetu, nekaj pa le, za njegovo mladost kar zadosti.

**Arh. Marjan Eiletz in prof. Tine Vivod:
Izza kongresa.**

Ko sta se predavatelja 9. kulturnega večera SKA nahajala še v domovini kot delegata emigracije na Svetovnem slovenskem kongresu, je že bilo najavljeno predavanje, saj so člani in prijatelji SKA hoteli izvedeti iz prve roke o SSK, ki je bil zadnja leta tolikokrat obravnavan, hvaljen in odklonjen v slovenski skupnosti v Argentini. Dosti izmed udeležencev večera jih je prišlo zaradi SSK, še več pa zaradi

razglasitve slovenske osamosvojitve, neodvisnosti in samostojnosti ter dogodkov okoli njih, katerim so bili delegati osebne priče.

Zaradi tega je bil tudi kulturni večer dvodelen: arh. Eiletz nam je razložil namen, potek, delo delegacije na kongresu, sklepe in zaključke SSK, ki ni potekal kot so predvidevali organizatorji in Iniciativni odbor. Razglas slovenske neodvisnosti dva dni pred predvidenim datumom je sprožil poseg zvezne vlade, v kolikor ni šlo za samovoljnost jugoslovanske vojske. Delegacije in posamezni udeleženci so prišli iz trindvajsetih držav, vendar je izstopala prav delegacija iz Argentine, tako po organiziranosti, homogenosti, aktivnosti in pripravljenosti. Iz njenih vrst je bil tudi prof. Tine Vivod, ki je vodil potek kongresa dva dni, kolikor je kongres trajal.

Vodje delegacij so bili povabljeni tudi v slovensko skupščino ob priliki razglasitve slovenske samostojnosti. Ker je prof. Vivod, kateremu je pripadal drugi del predavanja — poseg jugoslovanske vojske v Republiki Sloveniji — prinesel seboj tudi trak, na katerem je posnet veliki dogodek — proglasitev slovenske neodvisnosti — smo imeli priliko poslušati predsednika skupščine dr. Franceta Bučarja, opazovati slovensko častno četo ob zamenjavi in blagoslovitvi zastave, napad tankov in helikopterjev na novorojeno državo Slovenijo.

Pohod enot JLA je preprečil, da bi SSK prišel do svojega statuta, čeprav ga že imajo v zametku nekatere sekcije v svetu. Skoraj 180 delegatov kongresa in tisoč časnikarjev in opazovalcev pa bo imelo prvenstveno nalogo, da obvesti vlade svojih držav in po medijih javnega obveščanja tudi javno mnenje o dogodkih v Sloveniji, ter da skušajo doseči priznanje Republike Slovenije.

Nove povezave med matico in konferencami raznih držav pa naj bi pripomogle predvsem Sloveniji pri obnovi njenega gospodarstva in vzpostavljanju gospodarskih stikov v prehodu v tržno gospodarstvo.

Delegati SSK so imeli priliko, da so se lahko udeležili tudi simpozija o zamlčani literaturi, razstav slovenskih umetnikov iz emigracije, katere so prireditelji pripravili, da se vsaj malo oddolže njim, ki so ponesli Slovenijo v veliki svet.

Kljub temu, da je večer trajal čez tri ure, so bili udeleženci mnenja, da bi bilo treba vsaj še enega večera za razpravo.

T.B.

podobe in liki

Članici Slovenske kulturne akcije Marjeta in Andrejka Dolinar bosta razstavljali svoja dela v škofji Loki na Gradu. Ko se bo tam zaključila razstava pa bosta še letos razstavljali pri SKA v Buenos Airesu.

Tokijsko esejsko pismo št. x + 14.

v svetlobi pomladanskega sonca.

Dragi Glas!

Cestitam — najnovejši Med XXV (1990)/3-4 je odlični! Tako po tem, kar nudi v obliki uspelega prodora v Republiko utelešenega duha, kakor tudi po tem, kar je sicer že polno obljube, a mu vendar še nekaj manjka, tako da (vsaj mene) ne more popolnoma zadovoljiti.

Najprej vprašanje: ali se kdaj kje v Buenos Airesu srečaš s tkzv. Tiskarskim Škratom? Reci mu, prosim, da ga je tokrat vsaj trikrat zagodel, pa ne po kakšni tangogo-melodiji: v Prebilovi zgodovinski črtici je na str. 163 št. 1, na str. 164 št. 2, ki se očitno nanašata na opombe, ki pa jih ni ne pod črto ne na koncu črtice. V mojem filozofskem eseju na str. 253 je v 3. in 4. vrsti od spodaj navzgor tekst tako spakodran, da še sam ne vem, kaj sem bil napisal v izvirniku; le to zatrdno vem, da

citiram F. J. Collingood-a, ki je napisal knjigo z naslovom *Filozofija narave* (Philosophy of Nature), ki jo je izdala založba Prentice-Hall v Englewood Cliffs, N. J. leta 1961.

Rad bi najprej položil na kritično tehtnico na eni strani Andreja Prebila „Pod hrastom“. Leva Detele „Straža ob Dravi“ in Tina Kovačiča „Srečanje na Koreji“; na drugi strani položim v skodelico Franceta Papeža „Atlantska kronika“ — in tehtnica se mi nagne na Papeževo stran. Zakaj? Zdi se mi, da je Papež ustvarjal kot dober strateg in dober taktik; ves čas ustvarjanja ga je vodila celotna zamisel, čigar posamezne dele je v skladu s celoto izpeljaval taktično potrpežljivo, zavedajoč se določene napetosti, ki jo zahteva celotna zamisel literarnega dela, da ne ostane na ravni časopisnega poročanja, opisa tovarniškega izdelka ali pa vsakdanjega kramljanja. Pri Prebilu, Deteli in Kovačiču je strategija odlična, taktična izpeljava pa zdrkne z ravni napetosti, tako da celotna stvaritev trpi. Včasih je napetost pripovedovanja že v izbiri razgovora; kadar gre za čisto navadne besede, je važno, na kakšnem ozadju odmevajo in kaj dajo slutiti pri vsej svoji vsakdanjosti. Mimogrede: Papeževa snov je tako eksplozivna, da bi jo lahko obdelal še bolj dramatično. Vendar si upam trditi, da so Prebil, Detela in Kovačič rojeni s talentom pripovedovanja, torej z draguljem, ki kar čaka na to, da primerno taktično obrušen — zablesti!

Toneta Brulca „Poskus slovenske pikareske“ polagam na posebno tehtnico, čigar eno skodelico polnijo španske pikareske, kolikor so mi znane. In glejte: tehtnica je v ravnotežju! To pomeni, da se je Brulcu posrečilo ustvariti delo, podobno tistim, v katerih se Španci kažejo mojstre v prikazovanju človeških kreposti in človeških slabosti, kako se prepletajo v to, kar imenujemo „resnično življenje“ in ki kljub svoji tragiki in smešnosti zamore razodeti nekaj lepega, nekaj optimistično lepega. Poleg sloga pisanja mi ugajajo tudi redke slovenske besede, ki prispevajo k razumevanju lika Matica Pokljukarja; in posrečeno rabljene španske besede, ki pričarajo takorekoč oprijemljivo argentinsko okolje in ki jih ustvarjalec ni pozabil razložiti na koncu zgodbe (morda bi bila razlaga še bolj na mestu pod črto na tisti strani, kjer se srečamo s špansko besedo; ko jo gremo iskat na konec zgodbe, se nam nit zgodbe nekam nategne ali zrahlja)!

Pesniki Mileni Merlakovi bi rad najprej izrazil odkrito priznanje za pesem „Sodobna slovenska parabola“! Parabola, ki jo sestavljajo manjše parabole ali prisposode, ki se zdijo, da se stopnjujejo v tragiko, in vendar se njihove vrhove morajo združiti v podobo „naše domačije“, ki se vedno znova „vname, a nikoli ne zgodi.“ Da bi bila podobnost še bolj učinkovita, bi si želel (osebno, se razume) še več stika z resničnostjo; ne morem si predstavljati, kako morejo „silni, posebni ptiči“ metati „na nas kamenčke in kamne“ in celo „tenisne dvoboje“; spominja me na francoski simbolizem, čigar krasno zvenenje, a tako zamotane podobe je tako težko razumeti, da se vsa pesem nekam „izmazne iz rok!“

Izmed Pesmi Jože J. Lovrenčiča ml. mi ugaja, enostavno ugaja, pesem Tri iskre. Ima zvok, ritem, in z nekaj besedami zajame vso „pozno jesen“ človeka. Od pet ostalih pesmi vsaka izzvani v „neskončnost“; pridobile bi, ko bi jih pesnik podal kot eno samo (dolgo) pesem; tako pa se zdaj nekam ponavljajo, čeprav so nosilke različnih naslovov. V šesti pesmi „Na pragu obupa“ ne razumem besede „Deda“ (vokativ) v 15. vrstici. — Menim, da Lovrenčič razodeva silo pesniškega ustvarjanja in da zna pesniško čutiti; a svoj dragulj ustvarjalnega daru mora brusiti, da bo znal nekoč iz tistih „treh isker“ izvabiti pesniški ogenj ljubezni, katere veličino že zdaj sluti kot „poslednji spev“.

Zdaj pa k Pesmim Angele Cukjati v španščini. Ko bi bil skladatelj, bi si izprosil (ali kupil) pesem Sueño azul; tako lepo zveni, tako je ritmična in obenem globoka! Pesem Darce cuenta ni enako melodična, zato pa je melanholično globoka; ritmika ni tako izvrstna kot v pesmi Sueño azul. Pesmi „Bajo el asfalto“ in „No

se me ocurre“ sta — če se ne motim — socialni pesmi s podobno vsebino; tragičnost obeh pesmi bi morala na nek način „odrešiti“ ali večja melodičnost ali bolj izražita (vsaj notranja) ritmika, saj hoče pesnica — peti in ne le tožiti. A to je le moje mnenje; najbrž je to predsodek, odkar mi v spominu živi F. G. Lorca. In če ni predrzno svetovati — kaj, ko bi Angelita malce prisluhnila vsebinam mehiških „boleros“? Polni so socialne lirike. Kakšne pridobitev za špansko liriko, če bo znala vnesti vanjo slovensko melodijo in slovenski liricizem!

Luč zgodovinskega in v tem smislu globljega razumevanja posredujejo naslednje razprave in razpravice: Veronike Kremžar-Ročančeve Zapiske k naselitvi Slovencev v Argentini (doprinos k bodoči zgodovini slovenskega pionirstva v svetu); Toneta Brulca Čut časti v značaju pesnika Ivana Hribovskega (škoda, da tega v pogledu nisem imel na razpolago, ko sem bil nekoč skušal „oceniti“ Hribovskovo poezijo); in istega gospoda knjižno oceno „France Bučar: resničnost in utvara“ (Brulca z njemu dano modrostjo opozarja na usodno zmešnjavo med pridevnikom „social“ in „socialist“; večstih zasledim to zmešnjavo v izjavah japonske socialistične in komunistične stranke: obe bi si rade lastile skrb za socialno razsežnost družbe); dr. Radota L. Lenčka uvod v in opombe k prvič objavljeni Jubilejni Elegiji (s Pismom) dr. Jože Lovrenčiča (drugo leto bo 40 let od prerane smrti tega doslej v Sloveniji prezrtega „začetnika slovenskega ekspresionizma“ v književnosti).

Jože Rant bogati tokrat Med z nadvse zanimivo filozofsko razpravo „Po drugačnih poteh“; na nov način se skuša filozofsko približati problemu dokazov za bivanje božje. Tak poskus je zmeraj dragocen, tudi če bi se ta ali oni bralec ne mogel dati prepričati v celoti ali na posameznih stopnjah razreševanja; dragocenost je v tem, da kaže slovenskega človeka-misleca na poti v enega najbolj nedostopnih predelov Republike duha, za kar je treba ne le uma in razuma, ampak tudi poguma in potrpežljivosti. In še eno dragocenost predstavlja: vabilo bralcu in bralki, da se zaveta in spoprimeta z resničnostjo, ki se zdi nepraktična, a je dejansko smisel vsake (pravilne) praktičnosti; z drugimi besedami: da se tudi on/ona kritično poglobita v vprašanje, ki se določenemu mislecu zdi nadvse važno in vredno razreševanja. Tudi če kdaj določeni način „umevanja in presojanja“ ne prepriča, je vendar sprehod z mislecem prepričljivo koristen, ker stopnjuje zmogljivost same „sposobnosti umevanja in presojanja“; v podobi povedano: sposobnost brez prave rabe „zarjavi“ (primerjaj tudi rabo spomina). Rantova razprava predstavlja pravzaprav dve razpravi: prva zadeva problem slovenskih modroslovnih izrazov o „biti“; druga pa zadeva dejanski problem nove poti do „spoznanja“ božjega bivanja. Obe razpravi, združeni pod enim naslovom, zahtevata temeljito analizo, ki se je na tem mestu ne morem privoščiti — čakati mora v predalu na pravi prostor in čas. Le en odstavek mi že zdaj ne da miru.

Gre za 6. odstavek na str. 295, ki ga sestavljajo trije stavki: Prvi se glasi: „Za to (= odkritje globoke stvarnosti kot je le usmerjenost v neskončnost) pa se ne moremo opirati na razumske razloge, ampak na dejstva.“ Naj so „dejstva“ tako ali tako opredeljena ali tolmačena — če se odpovemo svojemu razumu, ne moremo več ne misliti ne govoriti. Drugi stavek se glasi: „Če imamo izkustvo o Absolutnem ali ne, je dejstvo.“ Ne razumem prav, kaj hoče stavek izraziti; „če“ v slovensščini uvaja pogojni stavek; torej „če imamo izkustvo o Absolutnem“, je posledica, da imamo „dejstvo“ o Absolutnem, da se z njim soočamo; toda isti stavek pravi tudi to: „Če nimamo izkustva o Absolutnem, je dejstvo“ vseeno tu, se z njim vseeno soočamo... Ali gre za (še en) spodrsrljaj tiskarskega škrata in bi moralo stati „ali“ namesto „Če“? Sicer nas stavek zapleta v protislovje, ker razumeva „dejstvo“ kot posledico tako prisotnosti kot odsotnosti „izkustva o Absolutnem“. — Tretji stavek je nekoliko jasnejši: „Ker gre za izkustvo, moremo reči samo: ali to dejstvo je ali ga ni.“

Tukaj je samo izkustvo o Absolutnem dejstvu, ki ga pa je treba ugotoviti — razumsko, vsaj z neke vrste razlago ali analizo; torej ne drži prvi stavek (zdaš se bolj ne), da „se ne moremo opirati na razumske razloge, ampak na dejstva.“ Da je potrebna neke vrste analiza, kažejo sedmi, osmi in deveti odstavek na str. 395/6. Upam, da bo g. mislec razvozlal o priliki tudi ta klopčič misli.

Dragi Glas! Še enkrat: hvala za tako bogati Med! Pre-skoči, kar Ti v pismu ne ugaja — jaz ostajam Tvoj vdani, daljnovzhodni

Vladimir Kos.

obletnice

Ob dveh spominskih obletnicah

Za menoj hodi in pusti, naj mrtvi svoje mrtve pokopljejo.

Po apostolu Mateju je bil takšen Kristusov odgovor mladenci, ki ga je prosil, naj ga odpusti, da bo pokopal svojega mrtvega očeta. Čudne, trde, nejasne in odbijajoče Kristusove besede: mrtvi — mrtve?

Kaj je bil Učenik res tako človeško utrujen, lačen, nerazpoložen, da se je hotel z nesmiselnimi besedami odkrižati mladenci?

Kandidat za Kristusovega učenca je moral biti veren Jud, ki se je držal izročila in verovanja svojega naroda, ki nista bili dosti oddaljena od verstev drugih narodov, namreč da je treba mrtvim pripraviti spodobno bivališče po smrti, ko jih sprejme zemlja, iz katere so izšli. Živi so pokopavali mrtve, njihov dolg je bil to in le redko kdaj se je človeštvo ali del človeštva oddaljil od tega pravila. Spoštovanje in čaščenje mrtvih je bilo nekaj naravnega, saj so živi bili potomci mrtvih in tako odvisni od njih v življenju in smrti. Stari predkrščanski svet ni delal razlike med mrtvimi bližnjimi in sovražniki. Eni in drugi so posegali v usodo živih, v usodo družbe, po smrti pa so imeli še več besede kot pri življenju.

Pred 2500 leti ubiti in pokopani Polinejci po svoji sestri Antigoni ima danes isti družbeni ves ali še večji, kot takrat, ko so se stvari dogajale v stari Grčiji, zibelki naše kulture. Večji! Človeštvo je v teku tisočletij razčlenilo vloge članov družine Labdácidov: trdega, nepopustljivega, dogmatičnega Kreonta, vdane, usodo sprejemajoče kraljice Jokaste, predestiniranega Edipa, še v smrti zmagoslavnega Eteoklesa, v zmoti padlega Polinejka, ohranjevalke in predajalke izročila Antigone, ki je šla v prostovoljno smrt, da tako izpolni nenapisano voljo bogov, ki so od vekomaj in s tem odvrne nesrečo njih jeze tudi za bodoče rodove.

Par stoletij kasneje je prišel na svet tesarjev sin Jezus. Čisto iz drugačnega kulturnega območja, ki je imelo drugačno pojmovanje človeških pravic in dolžnosti. „Dajte Bogu, kar je božjega in cesarju, kar je cesarjevega!“ je udaril njegov nauk v družbo, ki je imela vraščene in prepletene božje in človeške zakone. Odmeril je človeške dolžnosti, postavil meje človeškim pravicam, ločil in obenem povezal človeško in božje, učil pa je vero ljubezni. Vendar vse, kar je bilo povezanega s smrtjo, je pustil nedotaknjeno. Še po njegovi smrti na križu, je njegov učenec, razvijalec in razlagalec nauka zatrdil: Tempelj Sv. Duha šte! kot da bi hotel potrditi že obstoječe zakone in jih samo vtisniti v luč novega, odrešilnega nauka v spomin človeštva. Za telo je veljala lex consuetudinis — zakon navade narodov — ni ga bilo treba dopolnjevati ne spreminjati.

Vse do tistega 1. 1945, ko je bil tolikokrat prelomljen, ter

do 1. 1990, ko naj bi bil znova vzpostavljen. Ne za vse in ne v polnosti! Če je ena stran vzela zares črko nenapisanega zakona, ki je veljal tisočletja, je druga za dovoljenje obiska morišč in komaj delno priznanje zločina nad domobranstvom pred pol stoletja, hotela kovati politični kapital z grožnjami, lažmi, sprenevedanjem, podtikanjem o maščevanju, ki naj bi prišlo za tem. Le malo odgrnjena zavesa nad narodno preteklostjo je razburila duhove nekdanjih oblastnikov, ki so imeli petinštirideset let časa za blatenje svojih nasprotnikov.

Zastonj je bila tvoja žrtev, Antigona! Ni bil izpolnjen zakon preteklih rodov. Morda bo moralo preteči še celo stoletje, da bo izginila zla senca Kreonta, ki loči Eteoklesa in Polinejka.

Ni bila trda, nejasna in odbijajoča beseda Učenika o mrtvih, ki naj pokopljejo mrtve, le razumeti jo je treba prav. Reči je hotel. Naj vaše srce ne otrdi, naj ne umre! Mrtvi brezčutni grobarji boste ne samo mrtvih, ampak tudi živih! Naroda!

Tam daleč pa čakajo blagoslova, spoštovanja in resnice še desetine morišč, ki niso imele tolike sreče kot Teharje in Kočevski Rog.

T.B.

Pogovori

Pogovor Andreja Rota s "Tretjim dnevom" "Čuvanje resnice ne izgublja pomena"

Andrej Rot je danes v Sloveniji precej znan. Prvi se je s številno družino odločil za „vrnitev“ v Slovenijo. Kot sin političnih emigrantov se je rodil v Argentini in tam do danes deloval za slovenstvo. Sedaj se je odločil in prišel v domovino Slovencev pod Triglavom.

Kako bi se sam predstavil?

Sem Slovenec, moji starši so z Rakitne in iz Maribora. Porocen sem z Lučko Pavšer, imava pet otrok. Sem, v Slovenijo, smo prišli, da bi si tukaj ustvarili življenjski prostor.

Štirinajst dni je minilo od vašega prihoda v Slovenijo. Kljub temu da ste že prej spoznavali teren in poznate razmere pri nas, se soočate z novim okoljem, kakršnega zahteva vsakdanje življenje, ne obisk, oddih ali službena pot. Je potrebno za prilagajanje veliko napora?

V tako kratkem času ni mogoče dosti povedati, ker so moja žena in otroci prvič tukaj. Otroci so se dobro vključili v družbo, hodijo v slovenske šole (tudi Andreju se zdi to nekaj nenavadnega). To ni samo sobotni tečaj, ampak je vsak dan. Je ona „prava“ šola. V Argentini se učiteljice zelo trudijo za naše tečaje, ni pa isto kot redna šola. Otroci obiskujejo 1., 2. in 4. razred in pravzaprav ponavljajo že zaključeno šolsko leto, to pa predvsem zato, da bi se privadili spremembi. Drugače pa opažam, da ni bistvenih razlik v kvaliteti znanja.

Kar se pa naju z ženo tiče, pa mislim, da prihaja še vse za nama: pogrešanje staršev, prijateljev, celo tistih materialnih okoliščin, službe in statusa, ki sva jih tam imela. Pravzaprav je vrnitev za vedno zelo vprašljiva fraza.

Koliko časa sta z ženo premišljevala o tem, da bi se preselila v Slovenijo, in ali sta hišo doma prodala?

Hiše nisva prodala, ker se to ne bi splačalo, saj ne bi dobila zanj prave vrednosti. Tam je zgraditi hišo bistveno ceneje (v dolarjih tudi petkrat manj), je pa težje do te manjše količine denarja priti.

Najina odločitev ima globoke korenine. Pred sedmimi leti sem se že pozanimal za morebitno preselitev, pa takrat ni bilo posluha za taka dejanja. Sicer pa je bila pripravljenost za ta korak od takrat vedno prisotna.

Katera so bila najvažnejša gibalna pri vaši odločitvi, da ste prišli živeti k nam?

Delovne možnosti, slovensko okolje, vzdušje avanture, svet novih izzivov, poskusov, ki ga je mogoče graditi, zagotovljena slovenska prihodnost najinim otrokom.

Po drugi strani, kar nas je zadrževalo tam: starši, bratje, prijatelji, služba, položaj, še kaj...

Kako so prijatelji oz. slovenska skupnost sprejeli vašo odločitev? Nekateri so podoben korak naredili že pred vama.

V glavnem pozitivno. Božidar Bajuk mi je rekel: „Veš kaj, zavidam ti, ker si se odločil.“ Odprti sta dve možnosti in določitev je težka. Pustiti, kar je človek dolga leta gradil, je težko bodisi zaradi materialne navezanosti ali česa drugega... Starejši nam tudi „zavidajo“, ker bomo doživeli tisto, česar oni ne morejo. To ni zavist, ampak prijateljska spodbuda.

Po drugi strani pa se npr. pri Kulturni akciji sprašujejo, kaj pa zdaj, saj ni mnogo ljudi, ki bi bili pripravljeni prevzeti moje mesto, oz. malo ljudi je, ki bi delali.

V Argentini se naloga čuvanja resnice, ki vas je držala pri življenju, izgublja v obratnem sorazmerju z nastajanjem demokracije pri nas. Brez bolj določenega cilja se veča vizija prihodnosti za tamkajšnje rojake, kaj bi predlagali onim, ki ne želijo ali ne morejo priti oz. se vrniti v Slovenijo?

Čuvanje resnice ne izgublja pomena, ker je resnica delno prišla do izraza. Ne pravim, da je imela naša skupnost absolutno resnico, ampak to resnico lahko danes brez težav posreduje. V naši skupnosti ne gre toliko za resnico, ampak gre bolj za cilje, kot so resnico posredovati, zapisati in ji zagotoviti pohod v javnost. Za to je vsa skupnost vztrajala. Danes ne iščemo drugih ciljev zato, ker so zanemarljivi, ampak ker je bistveno že storjeno, je samo še vprašanje časa.

Za prihodnje generacije je treba ugotoviti, kaj se dogaja. Po mojem ima tukaj veliko vlogo Slovenija, da pomaga slovenskim pedagogom, sociologom, ki živijo v Argentini, da bo ta skupnost ostala slovenska.

Ali mislite, da slovenska skupnost posveča dovolj moči in sredstev za svoje preoblikovanje in obstoj?

Slovenska skupnost je v teh 45 letih odlično opravila svojo nalogo. Danes smo v času, ko išče neko novo obliko. Ali bo to zedinjena Slovenija (1) ali Medorganizacijski svet (2), za katerega upam, da bo vključeval tudi Primorje (3) in Alberta Čuka (4) s svojim radijskim koticom in vse, kar je slovenskega v Argentini. Tukaj se začne pot, ko bo slovenska skupnost zmogla spraviti vse to v neko organizirano delovanje in si bo lahko jasno načrtala nove cilje.

Drugo vprašanje je, ali bo sposobna, ali ji bo Slovenija priskočila na pomoč, ali bodo ljudje imeli še toliko moči, poguma in volje.

Slovenska družba je hudo potrebna moralne in duhovne preobnove. Kako gledate na ta problem celostno in kako v odnosu do vaše družine, ki ji je tukaj omogočeno le bolj slovensko okolje, raven ostalih kvalitativ ali vrednot (lep jezik, družinsko okolje) pa bi ob pasivnosti začela padati?

Naš namen je živeti tiste vrednote, ki jih živi naša skupnost, kot so krščanstvo, slovenstvo, narod, s konkretnimi niansami, kot so družinsko življenje, pomembnost stika staršev z otroki. Te ideale želimo uresničevati tudi tukaj. Menim, da ti ideali ali ljudje, ki jih živijo, živijo tudi tukaj in mislim, da do sedaj ni bilo možnosti, da bi jih postavljali v ospredje. Predvsem zaradi sramu, da bi te ideale branili. To je danes možna pot, ki jo imajo vsi. Šele prihodnje generacije bodo uživale sadove take drže.

Globalno bi bilo treba moralno, politično in gospodarsko krizo reševati skupaj, kar pa ni lahko. Moralno je verjetno najtežje vprašanje to, da se ob spremembah starega sistema in nastajanja novega prikradejo vse napake liberalnega življenja. S kapitalizmom, tržnim gospodarstvom lahko pridejo vse napake zahodne družbe, npr. pretirano trgovsko tekmovanje, pretirane reklame, pretirana potrošnja, kar se že lahko opazi.

Kot kulturnega delavca Vas vprašam, ali lahko govorimo o krščanski kulturi?

Seveda, kultura je zelo splošen pojem, krščanstvo pa daje pečat tej kulturi.

Kot kulturnik se mislite torej vključiti v kulturno delo. Ali ste že do sedaj zasledili kaj o prikritem boju med krščanskim in liberalnim svetovnim nazorom, o tem, kateri je bolj tehten in vzdržljiv glede na življenje?

Rekel bi, da niti eden niti drug še nimata izoblikovanih stališč. Zakaj? Kaj je to liberalno? Danes se imenuje tako levičarska oporečniška linija vlade. To po mojem ni liberalno. Glede krščanstva je to tista struja, ki se dviga iz nižjih plasti družbe in se počasi vzpenja.

Ko omenjaš liberalizem in krščanstvo, po mojem ne misliš na slovensko družbo, ker se v njej bolj razlikujejo tri smeri: krščanska, neka humanistično liberalna in ona anarhična, ki pa ni nič liberalna, ampak je enostavno anarhična, ker hoče vnesti kaos v družbo in živi od tega.

Kako kot človek, ki prihaja iz medijsko pluralističnega prostora, spremljate poročanje in ustvarjanje javnega mnenja slovenskih medijev?

Vsak prehod v Slovenijo je danes težaven. Kakor je bil v Argentini po vojaški diktaturi skok ekstremen in se je počasi vnesel. V Argentini se je že vnesel, ne pa še v Slovenijo. Da bi vsi ljudje imeli glas, možnost izjavljanja, da bi bila vsa pomembna dogajanja zabeležena in da mediji ne bi bili pristranski.

Ali že imate službo?

Službe še nimam, imam pa veliko dela. Npr. pri Kulturni akciji, ker bomo marsikaj lahko izdali v Sloveniji. Našim organizacijam zagotoviti pritok informacij, časopisov, in vsega, kar bi rabili.

Se ne pritožujem. Za enkrat mi nič ne manjka. Odkar smo prišli, smo dobili kup daril: ducat jajc, bokal vina, nekaj šunke, prst s čudovitim velikonočnim motivom...

Torej ta ekonomski vidik, ki je v Sloveniji vedno tako v ospredju, nima take teže, da bi se za denar prodal.

Absolutno.

Andrej, hvala lepa za pogovor in mnogo uspehov na tvoji novi avanturi.

Za Tretji dan sta se pogovarjala Lenart Rihar in Andrej Poznič.

1. Zedinjena Slovenija je krovna organizacija, ki je priznana od argentinskih oblasti, kot predstavica Slovencev v Argentini.

NAROČILNICA

Slovenski kulturni akciji
Ramón L. Falcón 4158
1407 Buenos Aires

Podpisani(-a) naročam Vaše tiskovine, objavljene na drugi strani te naročilnice, zaznamovane s križcem.

Priloženo prilagam plačilo tega mojega naročila v čeku za U.S.A. dolarjev, oziroma v nakazilu za avstralov.

Prosim, da se mi naročeno pošilja oziroma pošlje na spodnji naslov:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

lastnoročni podpis

2. Medorganizacijski svet je usklajevalni odbor vseh domov in skupnih organizacij (npr. Slovenska fantovska zveza ali Slovenska dekliška organizacija SFZ-SDO).

3. Primorci so predvojna emigracija. Bežali so zaradi fašizma. Zbirajo se v Triglavu. Zaradi politike slovenskih komunistov in Izseleniške matice so veliko izgubili. Sedaj se pri njih prebujata narodna zavest (bolj na ravni folklorne) in se želijo umakniti botrstvu KP in jugoslovanstvu, ki je tudi v Argentini protislovensko.

4. Alberto Čuk je podjetnik, ki pripravlja vsako soboto odjajo v slovenskem duhu in besedi po radiu.

v teoriji znanosti, posebno zaradi računalniške uporabe za vsako njenih vej, zlasti pri gradbi, predstavitvi in razčlenjevanju novih hipotez.

Koliko mu je dolžna slovenska sodobna filozofija se bo videlo šele čez desetletja v delih njegovih učencev, ki jih ni malo. S svojim inštitutom je pripomogel, da se niso potrgale zveze slovenskih znanstvenikov z znanostjo in filozofijo Zahoda, pomagal pa jim je tudi vzpostavljati nove stike v letih najhujšega dogmatizma na Slovenskem.

T.B.

razgledi

Smrt Wolfganga Stegmüllerja (1924—1991)

Takoj začetka moram pojasniti, da gre za nemškega filozofa, ki pa je bil po materi Slovenec, in kar je še več, da se je čutil Slovenca, čeprav ni znal slovensko. Tudi drugače ni imel stikov s Slovenijo, čeprav je filozofsko vplival na slovenske filozofe, s katerimi je bil, posebno v zadnjih letih svojega življenja, v dobrih stikih. Ti so obstojali deloma čez Institut za teorijo znanosti in za statistiko v Münchnu, deloma pa po osebnih poznanstvih.

Stegmüllerjevo glavno delo je Problemi in rezultati teorije znanosti in analitične teorije, ki je doživela več izdaj v nemščini in drugih jezikih, ni pa bila prevedena v slovensko. V njej obravnava novo vejo filozofije, ki ji je položil temelje prav on — analitično filozofijo, ki se je uveljavila s filozofijo logike, logično analizo jezika, teorijo znanosti, filozofijo matematike, s katerimi so se bavili ameriški filozofi, ki pa zaradi drugačne usmeritve in vojne niso še prodrli na nemško, še manj pa na evropsko področje filozofije. Čeprav je bil Stegmüller pod vplivom Rudolfa Carnapa in Ormana Quineja, je skušal obdržati zmerno sredino med njima, tako med razliko apriornega in posteriornega spoznanja Carnapa kot Quinejevimi čistim empirizmom. Zanj je bila važna predvsem kvaliteta argumentov in logična predstava teorije. Filozofske teze in teorije je obravnaval kot znanstvene hipoteze, ki pa morajo biti podvržene logični presoji in soočenju s stvarnostjo.

Stegmüller bo šel v zgodovino filozofije kot kritik, ki se je zanimal za sprotne pojave v filozofiji, znanosti, filozofiji jezika in analitični filozofiji in pri tem neutrudno pisal in predelaval svoje glavno delo Glavne struje sodobne filozofije. V nji opazimo še drugo njegovo značilnost: ni ga bilo sram priznati, da se je zmotil.

Stegmüllerjeva odkritja bodo pustila daljnosežne posledice

jubileji

Dr. Rudolf Čuješ, petinsedemdesetletnik

Eden izmed najvidnejših slovenskih združnih strokovnjakov v dobi po drugi svetovni vojni dr. Rudolf Čuješ praznuje v juniju petinsedemdesetletnico življenja. Do upokojitve je na St. Francis Xavier University v mestu Antigonish, Kanada, predaval sociologijo združništva. Sedaj je profesor emeritus iste univerze. Toda dejansko ni upokojen, je aktiven ustvarjalec v kulturnem življenju. Področje njegovega ustvarjanja je obširno. Je avtor več knjižnih izdaj in številnih razprav. Med drugim sedaj ponovno ureja in izdaja revijo Novi razgovori in razgledi, glasilo študijskega krožka za slovensko kulturo. Sodeluje tudi v Meddobju, reviji SKA, z aktualnimi razpravami. Želimo mu še mnogo zdravih in ustvarjalnih let!

Sedemdesetletnica bogatega življenja dr. Milana Komarja

Bene vixit quia bene latuit! Zaradi svoje širokosti je dobro živel. In od te širine je dal tudi drugim, ker je bil radodaren kot vzgojitelj mladih rodov.

Dr. Milan Komar spada v tisto vrsto znanstvenikov, o katerih so nekoč sanjali v domovini, da bi z njimi ustanovili tretjo slovensko univerzo. Čeprav je ideja stara že desetletja, bodo najbrž potekla še druga desetletja, preden bo iz nje kaj nastalo, medtem pa po naši slovenski radodarnosti ljudi in talente Komarjevega kova mečemo tujini.

Slovenska filozofija je bila z začetkom stoletja tako revna, da se ni mogla cepiti ali odtrgati od tradicionalne tomiistične šole. Redke so bile izjeme, ki so se skušale iztrgati iz območja že ustaljene in uradno sprejete filozofije pri nas in to je prišlo že v tradicijo, ki ji tudi naš jubilar ni mogel uiti. Študirati je začel še kot študent filozofijo sv. Tomaža Akvinskega in se udeleževati pri mladih, potem pa je končal pravo v Turinu in postal nato urednik Goriškega lista. V Argentini je začel najprej poučevati na zasebnih inštitutih, nato pa na Katoliški univerzi v Buenos Airesu, kjer je bil večkrat dekan sveta filozofske fakultete. Pri Slovenski kulturni akciji je izdal Pot iz mrtvila, njegove članke pa dobimo raztresene po Meddobjih, Zbornikih Svobodne Slovenije in drugih publikacijah.

Tako bogato delo ni moglo ostati neopaženo pri argentinski katoliški publiki: za doprinos k argentinski katoliški kulturi mu je papež Janez Pavel II. poslal čestitke in voščila in mu podelil svoj očetovski apostolski blagoslov, ki velja tudi njegovi družini in prijateljem.

Iz vsega srca mu želimo še veliko plodnih let predvsem pa zdravlja!

URNIK PISARNE SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Ponedeljek: od 13 do 16 ure

Ob sredah, četrkih in petkih: od 9 do 13 ure

Slovenska hiša, Ramón L. Falcón 4158

Tel.: 69 - 9503

Revija „Meddobje“ z „Glasom Slovenske kulturne akcije“ (letno 320 + 16 strani v „Meddobju“ in 48 strani v „Glasu“) 35 USA dol. ☐

France Pernišek, „Zgodovina slovenskega Orla“. 251 strani in priloga s fotografijami. Opremil arh. Jure Vombergar vezana: 13 USA dol. ☐
broširano: 10 USA dol. ☐

Dolores M. Terseglav, „Ladijski dnevnik“. Pesniška zbirka. 172 strani. Opremil in ilustriral Ivan Bukovec 8 USA dol. ☐

Francè Dolinar, „Slovenska katoliška obzorja“. Izbrani spisi na 715 straneh obsežni knjigi. vezana: 30 USA dol. ☐
broširano: 25 USA dol. ☐

Vladimir Kos, „Tisoč in dva verza“. Pesniška zbirka. Ilustrirala Bara Remec 10 USA dol. ☐

Tone Rode, „Zenice“. Pesniška zbirka, 72 strani 10 USA dol. ☐

knjižice

Dve domovini — Two homelands

Precej nenavadna knjiga je izšla pri Inštitutu za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU (Znanstveno raziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti). Naslov je dolg, zveni nam nekam čudno, vendar inštitut dela že lepo vrsto let in prav zbornik Dve domovini dokazuje, da deluje dobro.

Zbornik je uredil uredniški zbor, ki je skoraj v večini prispeval razprave in drugi material, ki ga najdemo v njem. Morda bodo koga presenetile osebnosti, ki so v uredniškem zboru, zato jih bom navedel v celoti: Marjan Drnovšek, Rado Genorio, Ferdo Gestrin, Mirko Jurak, Aleksij Kelc, Matjaž Klemenčič, Rado L. Lenček, Janez Stanovnik, Andrej Vovko, Janja Žitnik. Hvala Bogu, da so že v zborniku zapisani po abecednem redu, tako bodo imeli tisti, ki so sklonjeni h kritiki, več dela, ker nekatere najdemo že kot dolgotrajne sodelavce v emigrantskih publikacijah, druge v na tako slabem glasu Izseljenke matice, tretji pa so preprosto mladi ljudje, ki so izvedeli za obstoj druge domovine šele pred kratkim, ker so se kasno rodili. Nekatere so nam prikazovali dolga leta kot zaklete sovražnike emigracije in zanje zaman iščemo oznake v zborniku.

Mag. Andrej Vovko, duša Znanstvenoraziskovalnega centra in pobudnik za izdajo zbornika Dve domovini nam v uvodni besedi razloži, zakaj še en zbornik več: ta naj bi družil znanstveno vse slovenske ustanove in posameznike, ki v domovini ali zunaj nje proučujejo slovensko izseljenstvo. Ne gre torej za poljudnoznanstveno, ampak strogo znanstveno publikacijo, v kateri bodo vrhovi slovenskih znanstvenikov proučili, kar najdemo morebiti raztreseno po koledarjih, časopisih, revijah, arhivih, zasebnih knjižnicah in v vedenju še živečih izseljencev. Izseljeni so del naroda, njihovo delo je prav toliko vredno kot tistih, ki živijo v domovini in kot take jih obravnava tudi zbornik, predvsem pa njihovo zgodovino, vzroke izseljevanja, naselitvena območja, svetne in župnijske organizacije, kulturno delo, izseljenški tisk, zanimive osebe, ki so se uveljavile v emigraciji, vplive na emigracijo in njene sledi v okolju, delo emigracije za matico in obratno.

Morda bo koga v emigraciji motilo, da ZRC SAZU sodeluje s Slovensko izseljenko matico, Rodno grudo in da v zborniku dobimo tudi imena, ki so štiri desetletja zamolčevala ali prezirala emigracijo, posebno našo v Argentini. Tudi tu vejejo že novi vetrovi: SIM ima novega predsednika, ima nov odbor, v katerem je zastopana tudi emigracija, pripravljena pa se občni zbor, ki bo junija sprejel nova pravila njenega delovanja in njene sestave.

Zbornik Dve domovini gotovo ne predstavlja revolucionarnega dejanja, pomeni pa zamudno in potrpežljivo zbiranje majhnih podatkov, iz katerih sestavijo raziskovalci celotno sliko izseljenstva po vseh celinah zemeljske oble. V pričujočem zborniku bi omenil prispevke avtorjev, ki naravnost zadevajo našo emigracijo v Argentini. Eden od teh je dr. Rado L. Lenček z razpravo Problemi in perspektive etnične identifikacije: izginjanje ali nova potrditev? Lenčka omenjam zato, ker je in še piše v naše publikacije, čeprav ne živi v Argentini, poleg utemeljenega dvoma, da bi njegovi izsledki veljali tudi za Argentino: anglosaksonski svet je boljši topilni lonec izseljenstva kot pa španski. Tudi vede-nje slovenske inteligence in njenih potomcev ne vem, če sovpada.

Lenčkov nekrolog, bolje rečeno (po)hvalnica prof. Nielsenu (Janezu Sešku p.d. Rojšku), nam skoraj preveč idealno predstavi slovenskega znanstvenika, ki se je vse življenje zavedal svojih korenin, čeprav je bil rojen že v Clevelandu in je komaj na koncu zopet začutil potrebo po slovenski družbi. „I now sense that I am part of this movement“ (Čutim, da sem del tega gibanja) je jasna izpoved Janeza Seška, ki se je morda ravnal po Adamičevem navodilu, da je uspel v življenju, za konec pa vzkliknil kakor Jožef Štefan: „Ostal sem sam s svojo znanostjo in prgiščem doma-čih besed!“

Druga bi bila razprava o pesniku Vinku Žitniku mag. Janje Žitnik, ki je zadnji del svojega življenja preživel v Argentini, vendar se ga tujina ni dotaknila, zato bi bil naslov „slovenskoargentinski pesnik“ neupravičen izraz, ker je

preveč objemljajoč. Manjkajo ji drobni podatki o Žitnikovem gledanju na slovenski grb, ustavo, omemba pesniškega večera v begunskem taborišču v Servigliano itd. Vsekakor je še veliko ostalo o njem pri tistih, ki so ga poznali.

Zbornik prinaša tudi ocene knjig in oko se mi je ustavilo na naslovu Ljubomira Antića: Naše izseljenstvo u Južnoj Americi i stvaranje Jugoslovenske države 1918. Gre za knjigo, ki obravnava delovanje izseljencev in njihovih organizacij za časa prve svetovne vojne, ki so bile vključene v Jugoslovansko narodno odbrano. Neverjetne so bile materialne in duhovne rezerve izseljencev v Argentini in o vsem tem nam priča arhiv JNO v Zagrebu, obstoja pa še drugi arhiv JNO v Buenos Airesu, ki nam dokumentarno prikazuje delovanje iste organizacije za časa druge svetovne vojne v Južni Ameriki, ki ga hrani Slovenska kulturna akcija.

Da nič ni novega na svetu, zgodovina se spet in spet ponavlja in vedno zopet jo pozabljamo. Naj bi bil zbornik Dve domovini pripomoček, da nam bo vsaj nekaj ostalo pisanega o slovenskem izseljenstvu, tako bomo vedeli, kako ravnati v prihodnosti, ker bomo poznali preteklost.

Zbornik je izdal Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti v okvirju Inštituta za slovensko izseljenstvo v Ljubljani l. 1990.

utrinki

Jasno je, da se nekdane poslanstvo slovenske duhovne emigracije osipa. Vse se spreminja. Kot sedanemu predsedniku Slovenske kulturne akcije pa Ti vseeno polagam na srce željo, da ustanova kljub popolnoma drugačnim časom, morda v spremenjenem kontekstu VZTRAJA NAPREJ. Gre za to, da Slovenci v svetu obdržijo v svojih rokah ta SIGNAL, oziroma SVETILNIK svobodnega slovenskega utripa v svet, in da SKA z občasnimi publikacijami in predvsem z Meddobjem iz POSEBNEGA ZORNEGA KOTA (a zdaj morda v tesni povezavi z domovino) opozarja na duhovne silnice slovenstva v ZBORU NARODOV SVETA. Prosim, da na te moje misli opozoriš najvidnejše zastopnike slovenske kulture v svetu.

(Iz pisma sourednika Meddobja Leva Detele.)

pisma

Pišejo nam o Dolinarjevih Katoliških obzorjih:

Posebej hvala za dve pošiljki s časopisi, Tabori, Glasom in Dolinarjevimi spisi. To je vsaj zame ena najzanimivejših knjig, ki ste jih izdali... V tej knjigi najdem obilje podatkov, fotografije, spoznanj in zanimivih razčlemb. Vmes je tudi shematizirano ideološko presojanje, npr. o Leninu in Oktobru. Vendar prav, da je v knjigi zajeto čimveč gradiva tega erudita. Morda o knjigi napišem še kaj več...

I. L., Ljubljana, 23. II. 1991.

Prebral sem Dolinarjevo knjigo in čestitam k izidu. Tako so rešeni nekateri zelo zanimivi članki, doslej raztreseni po revijah. Tu še nisem zasledil takega poročila o izidu. Jaz pa nimam časa, da bi napisal poročilo.

Z. R., Ljubljana, 1. II. 1991.

dogajanja

Kocbekov dnevnik iz let 1945-1946 je izšel pri Cankarjevi založbi letos. Seveda se leto 1945. začne s septembrom in prireditelji nam povedo, da se je dnevnik iz prejšnjih mesecev izgubil. Že ta dva leta pa obsegajo tri knjige in če bi

leta NOV obsegale druge tri, potem bi v tridesetletju lahko napisal še drugih deset ali več. Šlo bi za najboljše spominsko zbirko in obenem še posebnega pomena, ker jo je napisal nekdo, ki se je imel za protagonista tistih let. Istočasno z zbirko so izšle njegove Rane pesmi, ki jih je zbral in uredil Tone Pavček, tako da so izšle kar štiri Kocbekove knjige v začetku leta 1991.

Iz dnevnika se vidi, da je komunistična partija pričela že zelo zgodaj pritiskati na Kocbeka, on pa je še vedno mislil, da lahko računa na svojo skupino — na krščanske socialiste — ki pa so bili že davno infiltrirani ali pa so se prodali za stolčke.

Kocbek je pisal dnevnik od l. 1931—1978. Čudno je le, da je vztrajno trdil, da ni vedel za domobranski pokol, da tega dela ni med drugimi zapiski, medtem ko je l. 1975 v tržaškem intervjuju izdal to kot veliko novico, dobimo isto že v med zapiski za september v dnevniku. Sprenevedanje ni nova stvar!

Kocbekovo zapuščino ureja dr. Andrej Inkret, izšla pa bo pri Cankarjevi založbi.

V redni zbirki Slovenske matice je lani izšla knjiga spominskih esejev dr. Tarasa Kermaunerja Zadnje srečanje. Knjiga je dobila naslov po prvem eseju o pisateljevem očetu, znanem marksistu in zgodovinarju. Kermaunerjeva knjiga opisuje po eni strani duhovne premike pri glavnih osebah, po drugi pa je opis revialnega tiska, ki se je že pod vplivom mlade generacije in tujih vzornikov, začela upirati partijskemu monopolizmu v kulturi in je odkrito prehajala v upor. Tako na eni strani dobimo oba Slodnjaka, Mraka, Kocbeka, Pirjevca, Zajca, Strnišo, Grafenauerja, Rupla in Urbančiča, po drugi pa Prostor in čas, Perspektive, Probleme, Revijo 57 in Novo revijo.

Kermauner je kakor vedno odkritosrčen, kakor zna biti samo on, pa naj biča svoje ali pa nasprotnikove napake. Kakor ne taji svoje prejšnje privrženosti, tako se tudi ne hvali s svojimi novimi uvidi in nazori, ki jih ima danes.

„Poniglavo rokovnjaštvo prve vrste“ imenuje ponatis Sonetnega venca Franceta Balantiča dr. France Pibernik. Balantičev Sonetni venec je izdala založba Zimska pomoč l. 1944. kot svojo Bibliofilsko knjižno tombolo, zato je bila izdaja omejena na majhno število izvodov, ki pa so se odlikovali po svoji umetniški vrednosti: uvod je Vencu napisal dr. Tine Debeljak, opremljen je bil z lesorezi Marjana Tršarja, tisk je bil dvobarven in na posebnem papirju, vezan je bil v usnje.

Po načelu, kdor prej pride, prej melje! so ga ponatisnili

letos za 70-letnico Balantičevega rojstva, vendar je pri ponatisu izpadlo vse prej navedeno: papir čisto navaden, tisk enobarven, vezava slaba, lesorezi izmaličeni; vse to pa spet brez navedbe založbe, založnika in datuma ponatisa. Denar! pa če tudi bi se lahko vse to napravilo bolje kakor v vojnem času!

Prva številka „La regle de jeu“ (Pravila igre), evropske kulturne revije, je izšla v Parizu januarja. Uredniški zbor je mednarodni, ker je na njeno ustanovitev vplivala ideja združene Evrope. Prav zato pa tudi pričakujejo, da bo izšla v več jezikih (do sedaj v francoščini in italijanščini, kmalu pa tudi v angleščini). Izdajatelj je Bernard Henry Levy, filozof in pisatelj, med uredniki pa so slovita imena pisateljev: Andreja Bitova (Rusa), Carlos Fuentes (Meksikanca), Tadeusza Kantorja (Poljaka), Vargasa Llose (Peruanca), Salmána Rushdieja (Indijca).

Sodeč po uvodniku prve številke (Bernard H. Levy), bo revija postkomunistična, če ne celo protikomunistična, le če bo mogla obdržati sedanjo usmerjenost, ob tako različnih sodelavcih. Pritegnili so med sodelavce že znane disidente Aleksandra Zinovjeva, Czeslava Milosza in Bao Dao iz Kitajske. Po tem bi bila najprej evropska revija, ki pa bo obenem objavljala tudi glavne predstavnike v literaturi drugih celin. Komunistem je propadel, kolektivizem je bila samo krinka za enakopravnost — slogan — ob katerem se je lahko izrabljalo in izkoriščalo. Nastaja doba racionalnosti, ki je kljub trditvam znanstvenosti odhajajoča doba ni poznala.

Revija bo posegla tudi v sociologijo, obravnavala bo moralna vprašanja, ki so nekako v zaostanku v zahodni Evropi, skušala bo sodelovati pri resnični obnovi človeštva.

Evropa naj bi postala bolj liberalna, kozmopolitska, še bolj odprta vsake vrste idejam. Ob kozmopolitizmu so vedno govorili samo veliki narodi, malim je vedno šlo za preživetje, zato revija rajši govori o Evropi in ne o njenih narodih. Vsekakor pa bo ta z združitvijo obeh Nemčij zopet postala nevarna za male narode, ki obdajajo porajajoči se nemški kolos.

Vloga literature bo odkrivati resnice, ki do njih težko pride. Torej jo bodo potisnili na stranski tir, kar se že opaža pri narodih, ki so se osvobodili. Tako češki predsednik Havel še ni pravi znanilec pomladi ali dokaz prevlade književnikov, ki se jih da z malim zadovoljiti. Ta pojav je zaznaven tudi v Sloveniji, kjer so prej imeli odločilno besedo prav književniki, ki so napravili največ pri družbenem in političnem preobratu.

Vsekakor je revija Pravila igre dokaz, da ima stara Evropa še vedno kaj novega povedati svetu iz svojih izkušenj, obenem pa lahko postane združevalni dejavnik v novem položaju.

JOSEPH KASTELIC, Ltd

Builders and Contractors

TORONTO, Ont.
770 Brown's Line
M8W 3W2 CANADA

(1991)

CORRIO ARGENTINO Y SUC CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzije Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.